

Projekt

UCHWAŁA NR .....
RADY MIEJSKIEJ W ŻYCHLINIE

z dnia ..... 2017 r.

**w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Żychlin na lata
2017-2020**

Na podstawie art. 7 ust. 1 pkt. 9, art. 18 ust. 2 pkt. 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2017 r. poz. 1875) oraz art. 87 ust. 1 i 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2014 poz. 1446; z 2015 r. poz. 397, 774 i poz. 1505; z 2016 r. poz. 1330, poz. 1887 i poz. 1948 oraz z 2017 r. poz. 60, poz.1086 i poz. 1595) po uzyskaniu opinii Łódzkiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków uchwała się, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Żychlin na lata 2017-2020 w brzmieniu stanowiącym Załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Gminy Żychlin.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia jej ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Łódzkiego.

Przewodnicząca Rady
Miejskiej w Żychlinie

Elżbieta Tarnowska

Załącznik
do Uchwały Nr
Rady Miejskiej w Żychlinie
z dnia ..... października 2017 r.

Gminny program opieki nad zabytkami dla Gminy Żychlin na lata 2017-2020

SPIS TREŚCI

- 1. Wstęp**
- 2. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce**
- 3. Cele i obowiązki Gminy w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami**
- 4. Definicje podstawowych pojęć z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami**
- 5. Strategiczne cele polityki państwa - uwarunkowania prawne i programowe**
- 6. Strategiczne cele polityki Gminy Żychlin - uwarunkowania prawne i programowe**
- 7. Charakterystyka środowiska kulturowego gminy**
  - 7.1. Zarys historyczny Miasta Żychlin
  - 7.2. Zabytki nieruchome
    - 7.2.1. *Obiekty zabytkowe wpisane do rejestru zabytków*
    - 7.2.2. *Obiekty zabytkowe ujęte w Gminnej Ewidencji Zabytków*
  - 7.3. Zabytki ruchome
  - 7.4. Zabytki archeologiczne
  - 7.5. Zabytkowe cmentarze
  - 7.6. Dziedzictwo kultury niematerialnej
- 8. Diagnoza zasobów kulturowych gminy**
  - 8.1. Polityka ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego Gminy Żychlin
  - 8.2. Ocena stanu zachowania zabytków
  - 8.3. Bilans strategiczny dziedzictwa kulturowego
- 9. Założenia Gminnego Programu opieki nad zabytkami dla Gminy Żychlin**
  - 9.1. Diagnoza zasobów kulturowych Gminy Żychlin
- 10. Cele, priorytety i kierunki działań Gminnego programu opieki nad zabytkami**
- 11. Monitoring i ewaluacja**
- 12. Źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami**
  - 12.1. Dofinansowanie z Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego
  - 12.2. Dofinansowanie z Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
  - 12.3. Dofinansowanie z Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków Łódzkiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków
  - 12.4. Dofinansowanie z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Łodzi
  - 12.5. Dofinansowanie w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Łódzkiego na lata 2014 – 2020
  - 12.6. Dofinansowanie z budżetu własnego Urzędu Marszałkowskiego w Łodzi
- Załącznik nr 1**
- Załącznik nr 2**

1. Wstęp

Opracowanie Gminnego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2017-2020 (zwany dalej gminnym programem) stanowi wykonanie upoważnienia ustawowego zawartego w art.87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2014 r. poz. 1446 z późniejszymi zmianami). Powyższy artykuł stanowi, że burmistrz sporządza na okres 4 lat gminny program opieki nad zabytkami. Zgodnie z art. 87 ust. 3 powołanej ustawy gminny program opieki nad zabytkami przyjmuje rada gminy, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Zabytki, które są nośnikami wartości artystycznych oraz świadectwa historii wspólnej dla narodu i społeczności lokalnych stanowią istotną część dziedzictwa kulturowego w kontekście budowania tożsamości narodowej i lokalnej.

Dziedzictwo kulturowe stanowi istotny filar naszej tożsamości narodowej, jako świadectwo historii Polski. Odwołując się do tradycyjnej kultury lokalnej dziedzictwo kulturowe jest także nośnikiem więzi międzyludzkich i wzorców zachowań. Gmina Żychlin dostrzega potrzebę ochrony zabytków zlokalizowanych na terenie miasta i gminy.

Opracowanie programu opieki nad zabytkami ma istotny wpływ na kształtowanie właściwych postaw wśród mieszkańców oraz właścicieli zabytków w zakresie upowszechniania wiedzy o opiece i o ochronie zabytków oraz inicjowania potrzeby dbania o zabytki, o ich należyte utrzymanie i dobrą kondycję.

Gmina Żychlin nie jest miejscem atrakcyjnym dla turystów. Jednak zadbane zabytki, miejsca pamięci narodowej, właściwe eksponowanie i promowanie będzie stanowiło o osobliwości i szczególnym charakterze naszego lokalnego dobra kulturowego.

2. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce

Narzędziami służącymi sprawowaniu opieki nad obiektami i obszarami zabytkowymi, są akty prawne ogólnościatowe, Unii Europejskiej i krajowe.

Dokumentami ogólnościatowymi są konwencje opracowane pod egidą ONZ (UNESCO). Konwencja UNESCO w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego, ustanowiona w 1972 r. w Paryżu, umożliwiła wyróżnienie obszarów i obiektów mających „najwyższą powszechną wartość” poprzez wpisanie na „Listę Dziedzictwa Światowego UNESCO”.

Unia Europejska reguluje kwestie związane z ochroną dziedzictwa kulturowego w Traktacie z Maastricht z dnia 2 lutego 1992 r.; Rozporządzeniu Rady EWG z dnia 9 grudnia 1992 r. w sprawie wywozu dóbr kultury; Dyrektywie Rady EWG z dnia 15 marca 1993 r. w sprawie zwrotów przedmiotów kultury wyprawionych niezgodnie z prawem z obszaru państwa członkowskiego

oraz w Programie Kultura 2000.

Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami zostały określone w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej wskazując obowiązek państwa w zakresie strzeżenia dziedzictwa narodowego; stwarzania przez państwo warunków upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju oraz obowiązek każdego obywatela w zakresie dbałości o stan środowiska i ponoszenia odpowiedzialność za spowodowane jego pogorszenie.

Głównym aktem prawnym regulującym zasady ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce jest ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t. j. Dz. U. z 2014 r. poz. 1446 z późniejszymi zmianami). Ustawa określa przedmiot, zakres i formy ochrony zabytków oraz opieki nad zabytkami; kompetencje organów ochrony zabytków, w tym administracji rządowej i samorządowej; zasady finansowania opieki nad zabytkami.

Ochrona zabytków polega, w szczególności, na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- 1) zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- 2) zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- 3) udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- 4) przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- 5) kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- 6) uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:

- 1) zabytki nieruchome będące, w szczególności: krajobrazami kulturowymi; układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi; dziełami architektury i budownictwa; dziełami budownictwa obronnego; obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi; cmentarzami; parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni; miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
- 2) zabytki ruchome będące w szczególności dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej; kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje; numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami; wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi

poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego; materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach; instrumentami muzycznymi; wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi; przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

- 3) zabytki archeologiczne będące, w szczególności: pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa; cmentarzyskami; kurhanami; relikdami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy sporządzaniu i aktualizacji strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się, w szczególności ochronę zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru i ich otoczenia; innych zabytków nieruchomości, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków; parków kulturowych.

Sprawy z zakresu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami zostały określone jako zadanie własne gminy w art. 7 ust. 1 pkt 9 ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2016 r. poz.446 z późn. zm.)

3. Cele i obowiązki Gminy w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami

Gminny program opieki nad zabytkami, który zgodnie z art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami sporządza wójt (burmistrz prezydent miasta) na okres 4 lat i który przyjmuje rada gminy, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, ogłaszany jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym. Z realizacji Gminnego program opieki nad zabytkami sporządza się co 2 lata sprawozdanie, które przedstawia się radzie gminy.

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w art. 22 ust. 4 i 5 określa obowiązki gminy w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Powyższe dotyczy obowiązku prowadzenia przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) gminnej ewidencji zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomości z terenu gminy. W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte zabytki nieruchome wpisane do rejestru; inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków; inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Art. 18 i 19 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wskazuje, że ochronę

zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy sporządzeniu i aktualizacji strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Zgodnie z art. 4 powołanej ustawy ochrona zabytków polega, w szczególności, na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu: zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie; zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków; udaremnienie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków; przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę; kontrolę stanu zachowania i przeznaczanie zabytków; uwzględnienia zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Art. 5 ww. ustawy określa, że opieka nad zabytkiem sprawowana jest przez jego właściciela lub posiadacza. Polega ona na zapewnieniu warunków: naukowego badania i dokumentowania zabytku; prowadzenia prac konserwatorskich, restauracyjnych i robót budowlanych przy zabytku; zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie; korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości; popularyzowanie i upowszechnianie wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii kultury.

Ponadto w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wskazane zostały obowiązki właściciela lub posiadacza zabytku, w zakresie:

- 1) zagospodarowania na cele użytkowe zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru zabytków;
- 2) nałożenia w umowie sprzedaży, zamiany, darowizny lub dzierżawy zabytku obowiązku przeprowadzenia w określonym terminie prac konserwatorskich przy zabytku;
- 3) zawiadomiania wojewódzkiego konserwatora zabytków o uszkodzeniu, zniszczeniu, zagrożeniu dla zabytku, zmiany miejsca przechowywania zabytku, zmiany dotyczącej stanu prawnego zabytku wpisanego do rejestru zabytków;
- 4) udostępnienia zabytku bądź nieruchomości wykonawcy w celu przeprowadzenia badań;
- 5) uzyskania pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków m.in. na: prowadzenie prac konserwatorskich, restauracyjnych lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków; wykonywanie robót budowlanych w otoczeniu zabytku; prowadzenia badań architektonicznych zabytku wpisanego do rejestru; prowadzenie badań archeologicznych; zmianie przeznaczenia zabytku wpisanego do rejestru lub sposobu korzystania z niego;
- 6) zobowiązania finansowania prowadzenia prac konserwatorskich, restauracyjnych i robót

budowlanych przy zabytku.

Powyższe obowiązki dotyczą także gmin, które są właścicielami lub są w posiadaniu zabytków. Art. 71 ustawy stanowi, że sprawowanie opieki nad zabytkami, w tym finansowanie prac konserwatorskich, restauracyjnych i robót budowlanych przy zabytku, do którego tytuł prawny posiada jednostka samorządu terytorialnego, jest zadaniem własnym gminy.

Formy ochrony zabytków określone zostały w art. 7 powołanej ustawy.

Formami ochrony zabytków są:

- 1) wpis do rejestru zabytków;
- 2) uznanie za pomnik historii;
- 3) utworzenie parku kulturowego;
- 4) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

4. Definicje podstawowych pojęć z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami zawiera definicje podstawowych pojęć z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami.

Zgodnie z powołaną ustawą użyte poniżej określenia oznaczają:

- 1) zabytek – nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich część lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki lub zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową;
- 2) zabytek nieruchomy – nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki lub zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową;
- 3) zabytek ruchomy - rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki lub zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową;
- 4) zabytek archeologiczny – zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub

podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będąca ich wytworem.

Zabytki nieruchome podlegają ochronie i opiece, dotyczy to w szczególności: krajobrazów kulturowych; układów urbanistycznych i zespołów budowlanych; dzieł architektury i budownictwa; dzieł budownictwa obronnego; obiektów techniki, a zwłaszcza kopalni, hut, elektrowni i innych zakładów przemysłowych; cmentarzy; parków, ogrodów i innych form zaprojektowanej zieleni; miejsc upamiętniających wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.

Zabytki ruchome podlegają ochronie i opiece, dotyczy to w szczególności: dzieł sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej; kolekcji stanowiących zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje; numizmatów oraz pamiątek historycznych, a zwłaszcza militariów, sztandarów, pieczęci, odznak, medali i orderów; wytworów techniki, a zwłaszcza urządzeń, środków transportu oraz maszyn i narzędzi świadczących o kulturze materialnej charakterystycznej dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentujących poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego; materiałów bibliotecznych, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. z 2012 poz. 642 z późn. zm.); instrumentów muzycznych; wytworów sztuki ludowej.

Podlegają ochronie i opiece także rękodzieła oraz inne obiekty etnograficzne; przedmioty upamiętniające wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.

Zabytki archeologiczne podlegają ochronie i opiece dotyczy to w szczególności: pozostałościami terenowych pradziejowego i historycznego osadnictwa; cmentarzysk; kurhanów; reliktyw działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

W art. 3 ustawy zdefiniowane zostały także określenia, które oznaczają: instytucje kultury wyspecjalizowaną w opiece nad zabytkami; prace konserwatorskie; prace restauratorskie; roboty budowlane; badania konserwatorskie; badania architektoniczne; badania archeologiczne: historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny; historyczny zespół budowlany; krajobraz kulturowy; otoczenie.

5. Strategiczne cele polityki państwa - uwarunkowania prawne i programowe

Obecnie obowiązująca ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami reguluje kwestie związane z: formami i sposobem ochrony zabytków; krajowym rejestrem utraconych dóbr kultury; zagospodarowaniem zabytków, prowadzeniem badań, prac i robót oraz podejmowaniem innych działań przy zabytkach; nadzorem konserwatorskim;

wywozem zabytków za granicę; restytucja zabytków wywiezionych niezgodnie z prawem z terytorium państwa członkowskiego Unii Europejskiej; zasadami finansowania opieki nad zabytkami; krajowym programem ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych; organizacją organów ochrony zabytków; społecznymi opiekunami zabytków; odpowiedzialnością karną.

Art. 89 ustawy wskazuje organy ochrony zabytków w Polsce, którymi są:

- 1) minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje wykonuje Generalny Konserwator Zabytków
- 2) wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje wykonuje wojewódzki konserwator zabytków.

Za realizację zadań w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami odpowiedzialne są również jednostki samorządu terytorialnego wszystkich szczebli, w tym również szczeblu gminnego.

Jednostki samorządu terytorialnego w Polsce są właścicielami ok. 21% zabytków nieruchomych i zobowiązane są do opieki nad nimi. Jednostki samorządu terytorialnego posiadają znaczące kompetencje w zakresie realizacji zadań ochronnych. Gminy dysponują kompetencjami w zakresie ustanowienia parku kulturowego, prowadzenie gminnych ewidencji zabytków oraz wprowadzenia ochrony konserwatorskiej w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego (art. 16-20 ustawy).

Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego zostały określone w dokumentach na poziomie krajowym, wojewódzkim i gminnym. Do nich należy:

1) Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami

Podstawowym dokumentem określającym politykę państwa w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego jest Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2014 – 2017 przyjęty Uchwałą Nr 125/2014 Rady Ministrów z dnia 24 czerwca 2014 r.

Art. 84 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wskazuje, że w celu stworzenia warunków niezbędnych do realizacji ochrony zabytków i opieki nad zabytkami minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego inicjuje i opracowuje, przy pomocy Generalnego Konserwatora Zabytków, krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

W Krajowym Programie Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2014 – 2017 przedstawiono, że celem głównym programu jest wzmocnienie roli dziedzictwa kulturowego i ochrony zabytków w rozwoju potencjału kulturowego i kreatywnego Polaków. Do realizacji tego celu przyjęto 3 cele szczegółowe:

- 1) wspieranie rozwiązań systemowych na rzecz ochrony zabytków w Polsce;

- 2) wzmocnienie synergii działania organów ochrony zabytków;
- 3) tworzenie warunków do aktywnego uczestnictwa w kulturze, edukacji na rzecz dziedzictwa kulturowego oraz jego promocji reinterpretacji.

2) Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004- 2013

Minister Kultury zobowiązany został do wydłużenia strategii do roku 2020.

Wśród działań określonych w strategii znalazły się takie działania, które w bezpośredni sposób przekładają się na wymierny rozwój kultury, a także społeczno-ekonomiczny rozwój regionów. Pociąga to za sobą możliwość wykorzystania środków strukturalnych i innych funduszy europejskich do realizacji tak zakreślonych działań.

Dokument przedstawia misję, którą jest „zrównoważony rozwój kultury jako najwyższej wartości przenoszonej ponad pokoleniami, określającej całokształt historycznego i cywilizacyjnego dorobku Polski, wartości warunkującej tożsamość narodową i zapewniającej ciągłość tradycji i rozwój regionów”. Elementem opracowanej w Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego Strategii jest Narodowy Program Kultury „Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego”.

3) Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami w województwie łódzkim na lata 2016 – 2019

Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami w województwie łódzkim na lata 2016 – 2019 został przyjęty uchwałą Nr XXV/319/16 Sejmiku Województwa Łódzkiego z dnia 21 czerwca 2016r.

W Wojewódzkim Programie Opieki nad Zabytkami określono trzy cele operacyjne, tj.:

- a) cel operacyjny – regionalny system zarządzania dziedzictwem kulturowym; działanie uzupełniające – stworzenie mechanizmu współpracy w zakresie zarządzania dziedzictwem kulturowym; działanie wspomagające – cyfryzacja zasobów ewidencyjnych dziedzictwa kulturowego w regionie łódzkim;
- b) cel operacyjny – atrakcyjność krajobrazu kulturowego; działanie podstawowe – rewitalizacja układów przestrzennych miast i wsi; działanie wspomagające – poprawa stanów obiektów i obszarów zabytkowych; działanie wspomagające – poprawa stanu i dostępności zabytków ruchomych w muzeach oraz w obiektach sakralnych;
- c) cel operacyjny – tożsamość wielokulturowa regionu; działanie wspomagające – kreowanie różnorodności kulturowej; działanie wspomagające – edukacja kulturowa mieszkańców województwa.

W Wojewódzkim programie opieki nad zabytkami wskazano miasto Żychlin jako miasto historyczne o zachowanych elementach dawnych układów rozplanowania. Miasto Żychlin zostało wymienione z pośród 58 ośrodków o randze lokalnej jako ośrodek historyczny, o potrzebach działań rewitalizacyjnych w ich historycznych obszarach śródmiejskich i

zabytkowych zespołach zabudowy. Rewitalizacja jest procesem przemian przestrzennych, społecznych i ekonomicznych w zdegradowanych częściach miast, wpływa na poprawę jakości życia mieszkańców, przyczynia się do przywrócenia ładu przestrzennego, ożywienia gospodarczego i odbudowy więzi społecznych. Jest wieloaspektowym procesem naprawczym. Działania rewitalizacyjne mają szczególne znaczenia dla historycznych struktur przestrzennych oraz układów i obiektów zabytkowych, które charakteryzują się złym stanem technicznym. Rewitalizacja historycznych układów przestrzennych miast jest renowacja, modernizacja i adaptacja obiektów zabytkowych na cele wynikające z potrzeb rozwojowych.

W Wojewódzkim programie opieki nad zabytkami wybrano jeden obszar na terenie Gminy Żychlin o wartościach kulturowych o pow. 8,5 ha. Obejmuje on historyczny układ przestrzenny i zachowane elementy historycznych układów rozplanowania z trzema placami: dawny rynek – Pl. 29 Listopada z zabudową staromiejską, dawny plac targowy i plac kościelny – Pl. Jana Pawła II i historyczna ulica Kilińskiego w obrębie układu urbanistycznego wraz z zespołem XIX-wiecznej zabudowy mieszkaniowej.

Teren miasta Żychlin uznano jako obszar priorytetowy. Potrzeby rewitalizacyjne w obszarze priorytetowym dotyczą:

- przeprowadzenia konserwacji i rewaloryzacji w dawnej dzielnicy żydowskiej w celu ochrony istniejących obiektów i terenów,;
- kontynuacji inicjatywy odnawiania elewacji budynków mieszkalnych m. in. będących własnością gminy,
- przeprowadzenia działań promocyjnych zrewitalizowanych przestrzeni publicznych, w tym wyremontowanego budynku Miejsko-Gminnej Biblioteki Publicznej w Żychlinie.

4) Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020 uchwalona przez Sejmik Województwa Łódzkiego Uchwałą Nr XXXIII/644/13 dnia 26 lutego 2013 r.

Planowana wizja rozwoju województwa łódzkiego uwzględnia kreowanie różnorodności kulturowej oraz umocnienie identyfikacji mieszkańców z kulturą regionu. Wspierane oraz inicjowane mają być działania w zakresie kreowania folkloru i produktów regionalnych.

Opracowana strategia mocno podkreśla konieczność wspólnych działań większych grup partnerskich mających szansę pozyskiwania funduszy w ramach realizacji zintegrowanych projektów rewaloryzacyjnych cennych obszarów zabytkowych.

6. Strategiczne cele polityki Gminy Żychlin - uwarunkowania prawne i programowe.

Dokumentami odnoszącymi się do zagadnień dziedzictwa kulturowego na poziomie lokalnym są:

1) Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Żychlin

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy i Miasta Żychlin przyjęto Uchwałą Nr 214/XXXIX/2001 Rady Gminy i Miasta Żychlin z dnia 30 lipca 2001 r. zmienioną Uchwałą Nr XXXVIII/199/13 Rady Miejskiej w Żychlinie z dnia 27 czerwca 2013 r. w sprawie uchwalenia zmiany „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy i Miasta Żychlin.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Żychlin jest dokumentem określającym politykę przestrzenną gminy składającym się z dwóch części: uwarunkowania rozwoju; kierunki zagospodarowania i rozwoju.

W części I uwzględnione zostały uwarunkowania dotyczące m. in. stanu dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.

II część dokumentu określa m. in. kierunki zmian w strukturze przestrzennej gminy oraz w przeznaczeniu terenów; obszary i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.

2) Strategia Rozwoju Gminy Żychlin na lata 2015-2022 wraz z prognozą oddziaływania na środowisko.

Strategia Rozwoju Gminy Żychlin na lata 2015 – 2022 wraz z prognozą oddziaływania na środowisko przyjęta została Uchwałą Nr XVI/77/16 Rady Miejskiej w Żychlinie z dnia 29 stycznia 2016 r. w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Gminy Żychlin na lata 2015-2022 wraz z prognozą oddziaływania na środowisko.

Głównym celem rozwoju gminy Żychlin jest zapewnienie zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego, w celu polepszenia warunków bytowych oraz poziomu życia mieszkańców poprzez efektywne wykorzystanie zasobów lokalnych, z jednoczesnym zachowaniem równowagi przyrodniczej.

Przedstawione zostały cele strategiczne dotyczące m. in.:

- wspierania i rozwój przedsiębiorczości, w szczególności poprzez aktywizację lokalnych zasobów oraz wykorzystanie lokalnych i regionalnych specjalizacji,
- ochrony środowiska przyrodniczego i kształtowanie ładu przestrzennego,
- odnowy wsi – pielęgnacja kultury i dziedzictwa historycznego.

Powyższe cele będą realizowane poprzez podjęcie szeregu działań związanych m. in. z pielęgnowaniem dziedzictwa kulturowego, rewitalizacją przestrzeni. W podejmowanych działaniach wykorzystane zostaną lokalne zasoby, dziedzictwo kulturowe i historyczne.

3) Plany miejscowe:

- a) Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu mieszkaniowego miasta Żychlina przyjęty Uchwałą Nr XLII/234/05 Rady Miejskiej w Żychlinie z dnia 16 grudnia 2005 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu mieszkaniowego miasta Żychlina,
- b) Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego terenu mieszkaniowo-usługowego m.

Żychlin przyjęty Uchwałą Nr 134/XIX/96 Rady Gminy i Miasta w Żychlinie z dnia 26 września 1996 r. w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego miasta Żychlin, polegającej na wyszczególnieniu jego fragmentu pomiędzy ulicami: Sannicką, Łukasieńskiego i projektowaną drogą będącą przedłużeniem ulicy Traugutta w Żychlinie – miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu mieszkaniowo-usługowego m. Żychlin.

W granicach uchwalonego miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu mieszkaniowego miasta Żychlina z 2005 roku znajduje się teren nieczynnego cmentarza żydowskiego podlegający ochronie konserwatorskiej oznaczony symbolem 13 ZC/ZP. Na terenie tym obowiązuje ochrona tradycji miejsca, a w szczególności zachowanie i eksponowanie istniejących nagrobków oraz zakaz zabudowy i realizacji innych funkcji niż zieleń urządzona ogólnodostępna o funkcji rekreacyjno-wypoczynkowej. W planie ustalono także rewitalizację oraz zagospodarowanie terenu na funkcje wypoczynku nieaktywnego z dopuszczeniem realizacji obiektów małej architektury uwzględniającej tradycję miejsca.

7. Charakterystyka środowiska kulturowego gminy

7.1. Zarys historyczny Miasta Żychlin

Żychlin to miasto nad Słudwią o bardzo starych tradycjach. Pierwsze wzmianki pisane o Żychlinie datowane są na XIV stulecie. Wg dr Jana Józefckiego najstarszy dokument źródłowy dotyczący osady pochodzi z 1332r., kiedy to wymieniono Żychlin wśród wsi kościelnych. Należała ona wówczas do Chwała, sędziego łęczyckiego. Przyjęto, że Żychlin otrzymał prawa miejskie w 1397 roku. Z całą pewnością na lokalizację w tym miejscu ośrodka miejskiego złożyło się kilka przyczyn – najważniejsze z nich to korzystne położenie na granicy czterech dzielnic: Mazowsza, Wielkopolski, Kujaw oraz Ziemi Łęczyckiej, a także istnienie obronnego grodu, erygowanie parafii oraz istnienie siedziby okolicznych dóbr. W drugiej połowie XVI wieku mieszkało tu ponad 150 poddanych, znajdowało się 20 warsztatów rzemieślniczych różnych specjalności, 7 wyszynków piwa, działała także niewielka szkoła. Zdecydowana większość ludności trudniła się rolnictwem. W XVIII w. Żychlin miał kilkadziesiąt domów, które zamieszkiwało około 400 mieszkańców. Bardziej zdecydowany rozwój miasteczka nastąpił dopiero w początkach ubiegłego wieku.

Liczba mieszkańców wzrosła z 701 w 1800 r. do 972 osób w 1827 r. Mieszczanie utrzymywali się z rzemiosła, kupiectwa, kramarstwa i pracy najemnej. Podczas Powstania Styczniowego 1863 r. miasto zostało przejściowo zajęte przez oddział złożony z wyrobników i mieszczan, który wyparł załogę rosyjską. Była to jedyna udana próba ataku powstańczego w całym regionie.

W 1870 r. Żychlin utracił prawa miejskie. Była to kara dla miasta za udział w powstaniu. Mimo to rozwijał się nadal, co było związane z budową drogi żelaznej warszawsko-bydgoskiej. W 1886 r. zamieszkiwało tu ponad 2 tysiące osób utrzymujących się głównie z pracy w miejscowej fabryce mydła i świec, garbarni, kotlarni, gwoździarni, młynie parowym i okolicznych cukrowniach.

Pierwsza Wojna Światowa zahamowała rozwój miasta. Nieznacznie spadła liczba ludności, nie zmienił się status administracyjny. Zwrot nastąpił w 1921 r., kiedy założono fabrykę urządzeń elektrycznych firmy Brown-Bovery. Prawa miejskie odzyskano w 1924r. Okupacja hitlerowska zadała miasteczku kolejny cios. Niemieccy okupanci dopuścili się eksterminacji części ludności oraz zniszczyli strukturę lokalnej gospodarki. Dopiero wyzwolenie miasta odwróciło złą kartę w historii Żychlina. Okres powojenny przyniósł w dziejach miasta największy rozwój. Jedną z głównych sił rozwojowych stała się rozbudowa Zakładów Wytwórczych Maszyn Elektrycznych i Transformatorów „EMIT”.

7.2. Zabytki nieruchome

Środowisko kulturowe gminy Żychlin obejmuje wiele obiektów nieruchomych zróżnicowanych pod względem wartości historycznych, artystycznych i kulturowych. Wśród tych zasobów na szczególną uwagę zasługują obiekty zabytkowe objęte ochroną prawną w formie wpisu do Wojewódzkiego Rejestru Zabytków.

7.2.1. Obiekty zabytkowe wpisane do rejestru zabytków

Aktualnie w Rejestrze Zabytków Województwa Łódzkiego znajdują się następujące obiekty:

1) w Żychlinie:

- Kościół Parafialny p.w. śś. Apostołów Piotra i Pawła /1782 r. rozbudowa; 1838, 1911/ - wpis do rejestru zabytków nr 29/270 z 18.07.1967 r.,

- dzwonnica Kościoła Parafialnego w Żychlinie /I poł. XIX w./ - wpis do rejestru zabytków nr 418/326 z 18.07.1967 r.,

- synagoga /1880 r./ - wpis do rejestru zabytków nr 547 z 30.01.1986 r.,

- dom z oficynami, ul. Jana Pawła II 17 – wpis do rejestru zabytków nr 633 z 12.11.1992 r.,

- 2 domy mieszkalne k/ kościoła w Żychlinie /1809,1810/ - wpis do rejestru zabytków nr 384-III-17 z 20.02.1947 r. i nr 385-III-18 z 20.02.1947 r. (domy przy Pl. 29 Listopada 25/26, 27);

2) w Dobrzelinie:

- dwór /I poł. XIX w. / - wpis do rejestru zabytków nr A/143 z 19.09.2013r. (Nr A/344 z dnia 11.07.1967r.),

- park podworski wraz z otoczeniem /I poł. XIX w. / - wpis do rejestru zabytków nr A/144 z 23.08.2013r.;

3) w Śleszynie:

- Kościół Parafialny p.w. św. Aleksandra /I poł. XX w./ - wpis do rejestru zabytków Nr 395/308 z 08.07.1967 r.,

- dwór /pocz. XIX / - wpis do rejestru zabytków nr 28/269 z 08.07.1967 r.;

4) w Śleszynie:

- dwór murowany wraz z parkiem krajobrazowym - wpis do rejestru zabytków nr 526 z 01.09.1980 r.,

- park krajobrazowy z lat 20-tych XX w. przekształcony w 1945r. i 1975r. - wpis do rejestru: nr 623 z 22.07.1991r. i nr 526 z 01.09.1980r.;

5) w Zarębowie:

- Zespół Dworski w skład którego wchodzi: (dwór murowany z końca XX w.; kaplica dworska murowana z pocz. XX w.; spichlerz murowany z pocz. XX w.; park dworski krajobrazowy z pocz. XX w. o pow. 8 ha. Strefa ochrony konserwatorskiej - 100 m od granic parku) - wpis do rejestru zabytków nr 599 z 29.12.1988 r.

Jednym z zabytkowych dworów znajdującym się na terenie gminy i wpisanych do rejestru zabytków jest Dwór z I poł. XIX w. znajdujący się w Dobrzelinie.

Dwór w Dobrzelinie

Park podworski w Dobrzelinie

Dwór w Dobrzelinie otoczony parkiem krajobrazowym z I połowy XIX w. Budynek murowany parterowy z piętrowymi ryzalitami zwieńczonymi tympanonami, w których zachowała się dekoracja stiukowa, w jednym kartuszu z zatartym herbem. Całość w stylu jońskim. W czasie II wojny światowej mieścił się w nim szpital, zaś po wojnie był siedzibą Urzędu Gminy Dobrzelin. Park podworski przy dworze w Dobrzelinie został wpisany do rejestru zabytków w 2013 r. Teraz dwór i park są własnością prywatną.

Atrakcyjnym obiektem wpisanym do rejestru zabytków jest Zespół dworski w Zarębowie z pocz. XX w.

Dwór w Zarębowie

Kaplica dworska w Zarębowie

Park dworski w Zarębowie

W skład zespołu wchodzi budynek dworu, kaplicy dworskiej i spichlerza. Całość otoczona jest parkiem. Dwór murowany w stylu klasycyzującym usytuowany we wschodniej części, kaplica z kamienia polnego w części południowo – zachodniej. Budynek spichlerza charakterystyczny dla zabudowań gospodarskich epoki klasycyzmu.

7.2.2. Obiekty zabytkowe ujęte w Gminnej Ewidencji Zabytków

Zgodnie z art. 21 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami podstawą do sporządzenia programu opieki nad zabytkami jest gminna ewidencja zabytków.

Obiekty zabytkowe ujęte w Gminnej Ewidencji Zabytków stanowią załącznik nr 1.

Z tego względu w ustaleniach niniejszego Programu szczególną uwagę poświęcono zabytkom znajdującym się w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Największą grupę obiektów zabytkowych na obszarze gminy stanowią **obiekty mieszkalne**. Do grupy tej zalicza się zarówno domy i kamienice, jak również pałace i dwory (nie stanowiące części zespołu rezydencjalnego), a także plebanie. Wartości zabytkowe poszczególnych obiektów mieszkalnych są zróżnicowane, a najstarsze z nich pochodzą z początku XIX w.

Kamienica, Żychlin ul. Narutowicza 42

Dom, Żychlin Pl. Jana Pawła II 4

Kolejną grupą zabytków pod względem liczebności są **obiekty budownictwa przemysłowego**, świadczące o tradycjach przemysłowych tych terenów (głównie przemysłu cukrowniczego). Do grupy zabytków przemysłowych zalicza się między innymi hale produkcyjne w zespołach fabrycznych i poza tymi zespołami, obiekty towarzyszące i młyny. Większość tych zabytków usytuowana jest w cennych zespołach przemysłowych dawnej cukrowni Walentynów w Żychlinie oraz cukrowni „Dobrzelin” w Dobrzelinie.

Cukrownia w Dobrzelinie

Przykładem budownictwa przemysłowego występującym poza zespołami są młyny.

Młyn motorowy Żychlin ul. 1 Maja 52

Na terenie gminy Żychlin dosyć licznie występują **założenia dworskie**. Obecnie na terenie gminy występuje 5 dworów (w Dobrzelinie, Śleszynie, Śleszynku, Zarębowie i Żabikowie), z których tylko dwór w Żabikowie nie jest objęty formą prawnej ochrony poprzez wpis do rejestru

zabytków. Prawie wszystkie wymienione wcześniej dwory stanowią elementy zespołów dworsko-parkowych (w Dobrzelinie, Śleszynie, Śleszynku, Zarębowie) z zachowanymi w różnym stopniu **założeniami parkowymi**.

Najcenniejszym obiektem w tej grupie zabytków, a także jednym z najpiękniejszych zabytków gminy jest dwór w stylu klasycznym wybudowany na początku XIX w. w Śleszynie. Dwór do 2013 r. użytkowany był jako szkoła podstawowa. Od 2013 roku dwór został sprzedany i stanowi własność prywatną. Zbudowany na planie wydłużonego prostokąta pałac posiada po bokach dwa symetryczne ryzality. Najbardziej charakterystycznym i okazałym elementem dekoracyjnym jest umieszczony w części środkowej okazały, monumentalny portyk, zwieńczony trójkątnym tympanonem, wsparty na czterech kolumnach w stylu jońskim. Tympanon wypełniony został płaskorzeźbami symbolizującymi rolniczy charakter okolicy. Wnętrze zachowało układ dwutraktowy z elementami dawnego wyposażenia.

Dwór w Śleszynie

Portyk - Dwór w Śleszynie

Dobrze zachowaną grupą obiektów zabytkowych na terenie Gminy Żychlin stanowi grupa **obiektów sakralnych, do której** zalicza się kościoły różnych wyznań, klasztory, dzwonnice, kaplice, kaplice cmentarne, kapliczki przydrożne i figury. Na terenie objętym analizami występuje 6 zabytków sakralnych włączonych do wojewódzkiej ewidencji zabytków, w tym dwa kościoły parafialne: w Żychlinie pw. św. Apostołów Piotra i Pawła oraz w Śleszynie pw. Św. Aleksandra. Do zabytków tej grupy zalicza się także synagogę w Żychlinie (obecnie obiekt wymaga odbudowy) oraz dzwonnice: przy kościołach w Żychlinie i Śleszynie, a także kaplicę w zespole dworskim w Zarębowie. Najcenniejszym obiektem sakralnym jest późnobarokowy kościół pod wezwaniem świętych Apostołów Piotra i Pawła w Żychlinie. Wewnątrz kościoła, w jednej z kaplic, zachował się barokowy ołtarz z 1782 roku oraz 5 klasycystycznych ołtarzy z pierwszej połowy XIX wieku. Kościół pw. św. Apostołów Piotra i Pawła w Żychlinie z 1782 r. był rozbudowany 1838 r. i w 1911 r. Kościół składa się z nawy wzniesionej na planie wydłużonego prostokąta, prezbiterium zamkniętego wielobocznie i zwróconego ku północy oraz dwóch kaplic i zakrystii, dobudowanych w 1911 r. Frontowa elewacja kościoła jest podzielona pilastrami i zwieńczona falistym szczytem zdobionym posągami patronów świątyni i parafii. Przy kościele stoi murowana dzwonnica z I połowy XIX w.

Kościół pw. śś. Apostołów Piotra i Pawła i Dzwonnica w Żychlinie

Cennym zabytkiem znajdującym się na terenie gminy jest Kościół p.w. św. Aleksandra w Śleszynie. Budynek kościoła murowany. W elewacji frontowej znajduje się ryzalit zwieńczony trójkątnym szczytem, w środku z wnęką arkadową z dwiema parami pilastrów. Kościół posiada klasycystyczny wystrój wnętrza.

Kościół pw. św. Aleksandra w Śleszynie

Synagoga. Na początku XVIII w. w Żychlinie zaczęli osiedlać się pierwsi Żydzi. W 1766r. powstała tu gmina żydowska, a w roku 1780 wybudowano drewnianą synagogę. Kamienna synagoga została zbudowana w 1880r. według projektu Aleksandra Woyde w miejscu poprzedniej drewnianej bożnicy z 1780 r. W latach 20-tych XX w. budynek przebudowano. Podczas II wojny światowej Niemcy zdewastowali synagogę, wykorzystując ją jako magazyn. Zamurowano wówczas wszystkie okna, pozostawiając jedynie ich górne fragmenty jako oświetlenie. Budynek został wzniesiony na planie prostokąta o wymiarach 16 x 22m. Dach dwuspadowy, z trójkątnymi szczytami. Z zewnętrznego wyglądu zachowało się obramowanie drzwi, obecnie zamurowanych. Po stronie zachodniej znajdował się przedsionek, a po stronie wschodniej kwadratowa sala modlitewna. Zachowała się galeria, wsparta na żeliwnych, korynckich kolumnach. Na ścianie wschodniej zachowały się pozostałości polichromii.

Synagoga, Żychlin ul. Zdrojowa 6

Częstym elementem krajobrazu kulturowego gminy są **kapliczki i krzyże przydrożne**. Nie wszystkie z nich posiadają wybitne wartości artystyczne czy naukowe, ale miejsca te są ważne dla społeczności lokalnych. Kapliczki i krzyże usytuowane są na skrzyżowaniu dróg lub dróg prowadzących do siedlisk. Krzyże przydrożne wykonane są przeważnie z metalowych rur i nie przedstawiają wartości artystycznych. Wyjątkiem jest zespół trzech drewnianych krzyży w Dobrzelinie. Ciekawszą formę artystyczną posiadają kapliczki, z których na szczególną uwagę zasługuje wykonana z kamienia kapliczka w Śleszynie.

Zespół trzech drewnianych krzyży w Dobrzelinie

Kapliczka w Śleszynie

Budynki użyteczności publicznej, do których zalicza się siedziby władz administracyjnych, szkoły i internaty, banki, poczty, hotele, dworce, kina, szpitale. Do zabytków tego typu w Żychlinie należą dawne zajazdy, a obecnie budynki mieszkalne przy ulicy

Narutowicza 1 i Łukasińskiego 1, budynek straży pożarnej przy Placu Wolności oraz dwa najcenniejsze obiekty: budynek dawnej poczty przy ul. Kilińskiego 9, dawna apteka obecnie obiekt handlowy przy ul. Narutowicza 20 oraz budynek Szkoły Podstawowej Nr 1 w Żychlinie przy ul. 1-go Maja 23/25 i obecnej poczty przy ul. Łukasińskiego 11.

Szkoła Podstawowa Nr 1 w Żychlinie ul. 1 Maja 23/25

Budynek poczty Żychlin ul. Łukasińskiego 11

7.3. Zabytki ruchome

Zabytki ruchome podlegające ochronie znajdują się w Parafii Rzymsko-Katolickiej w Żychlinie i w Śleszynie. Stanowią one głównie elementy wystroju i wyposażenia obiektów historycznych. Należą do nich:

- 1) wyposażenie kościoła parafialnego p.w. św. Piotra i Pawła w Żychlinie, w tym barokowy ołtarz z 1782 roku oraz 5 klasycystycznych ołtarzy z pierwszej połowy XIX wieku;
- 2) wyposażenie kościoła parafialnego p.w. św. Aleksandra w Śleszynie - ambona z 1836 roku i dwa konfesjonały z I połowy XIX wieku oraz 14 późnobarokowych lichtarzy.

Zabytkiem ruchomym są XIX wieczne drzwi kamienicy przy pl. 29 Listopada.

Żychlin, Pl. 29 Listopada

Bardzo ciekawym miejscem, związanym z historią regionu jest muzeum szkolne, znajdujące się w budynku Zespołu Szkół Nr 1 w Żychlinie którym można zapoznać się ze znajdującymi się tam eksponatami.

Muzeum szkolne – jego twórcą był długoletni nauczyciel żychlińskiego Liceum Ogólnokształcącego im. A. Mickiewicza Pan Franciszek Góreczny. To właśnie prywatne zbiory profesora Górecznego stały się zalążkiem muzeum. W ciągu następnych lat zbiory muzealne były sukcesywnie wzbogacane - były to zazwyczaj darowizny uczniów i ich rodziców.

Obecnie w księdze inwentarzowej szkolnego muzeum jest zaksięgowanych ponad 170 najcenniejszych historycznie eksponatów. Uwagę zwraca bogaty zbiór archeologiczny: urny ze szczątkami kostnymi, noże-skrobaczki z okresu paleolitu, fragmenty wyposażenia wojownika słowiańskiego z okresu wędrówki ludów. Ponadto w zbiorach znajduje się siedemdziesiąt sześć woluminów (polskich oraz obcojęzycznych), pochodzących głównie z XIX i początków XX wieku.

Szkolne zbiory zajmują dwa pomieszczenia i prezentowane są w następujących działach: Archeologia prasłowiańska - urny, popielnice, ceramika, żarna; Militaria - broń biała, broń palna, elementy umundurowania i wyposażenia żołnierskiego; Dział etnograficzny - ceramika ludowa, narzędzia rolnicze (sierpy, brony, cepy itp., kołowrotki, elementy strojów łowickich, świątki, wycinanki); Dział wyposażenia wnętrz - meble, zegary, lustra, lampy naftowe, samowary; Dział źródeł pisanych - dokumenty, książki, prasa; Regionalia - eksponaty związane z miastem i gminą Żychlin: plany zabudowy miejskiej, kroniki szkolne, dokumenty, fotografie.

Muzeum Szkolne w budynku Zespołu Szkół Nr 1 w Żychlinie

Muzeum Szkolne w budynku Zespołu Szkół Nr 1 w Żychlinie

7.4. Zabytki archeologiczne

Na terenie gminy Żychlin znajdują się liczne stanowiska archeologiczne pochodzące z różnych epok. Najstarsze z nich zlokalizowane są w Buszkówku, Grabiu oraz Orątkach Górnych i pochodzą z epoki neolitu. Na obszarze gminy dominują stanowiska z okresu rzymskiego i wczesnego średniowiecza skupione wzdłuż doliny Słudwi. Najwięcej śladów osadnictwa, rozproszonego niemal po całym obszarze gminy, reprezentuje kulturę przeworską (okres wpływów rzymskich, od I w. do przełomu VI i VII w. n.e.). Rozwój osadnictwa w okresie średniowiecza spowodował rozproszenie się osad i osiedli i zasiedlenie niemal całego terenu w kształcie czytelnym do czasów współczesnych. W granicach gminy Żychlin w ramach programu Archeologiczne Zdjęcia Polski (badań powierzchniowych prowadzonych w latach 1985-2005) zinwentaryzowano 162 stanowiska archeologiczne. Zabytki archeologiczne reprezentują różne epoki związane z rozwojem osadnictwa na tych terenach.

Archeologiczne Zdjęcia Polski to ogólnopolski program badawczo-ewidencyjny opracowany w Ośrodku Dokumentacji Zabytków i wdrożony do realizacji w 1978 r. Jego celem jest rozpoznanie, metodą badań powierzchniowych i poprzez kwerendę źródłową, stanowisk archeologicznych na terenie całego kraju oraz budowa archiwum informacji o stanowiskach archeologicznych rozpoznanych tą metodą. Na potrzeby realizacji programu podzielono obszar kraju na tzw. arkusze A - łącznie 8541 arkuszy. Do dziś zrealizowano program w 89,56%, rejestrując łącznie 469.325 stanowiska archeologiczne. Tempo realizacji programu AZP zostało poważnie zahamowane począwszy od lat 90-tych XX w.

Niewątpliwie najcenniejszym znaleziskiem archeologicznym na terenie miasta Żychlina było odkrycie grobu skrzynekowego związanego z kulturą pomorską. Odkrycie to miało miejsce

podczas budowy zbiornika przeciwpożarowego i prac związanych z zagospodarowaniem terenów zielonych na Rynku w Żychlinie w 1943 roku. W toku prac wykopaliskowych odkryto, że wokół kamiennej skrzyni grobowca zorientowanej w kierunku północ-południe (o wymiarach 140 cm x 80-90 cm x 54-75 cm) i przykrytej dużym głazem kamiennym widoczny był nieregularny owal (10x12 m), na którym porzucane były kamienie polne i szczątki glinianych naczyń. Z przeprowadzonych badań antropologicznych wynikało, że w grobowcu pochowano co najmniej 20 osób. Wyposażenie grobu stanowiło kilkanaście naczyń, lepionych z gliny z dodatkiem drobnego tłuczniwa kamiennego. Zawartość kwater grobowych, w tym ludzkie kości, misy z brązu i ozdoby znajdują się w Muzeum Archeologicznym w Poznaniu.

W miejscu znalezisk archeologicznych znajduje się kamień z tablicą pamiątkową.

Kamień upamiętniający znaleziska archeologiczne, Żychlin Pl. 29-go Listopada

7.5. Zabytkowe cmentarze

Zabytkowe cmentarze stanowią ważny element w krajobrazie kulturowym gminy i posiadają szczególną wartość dla społeczności lokalnej. W Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków figuruje 7 obiektów, a wśród nich cmentarze parafialne w Żychlinie i w Śleszynie.

Ochroną objęte są także cmentarze obecnie nieużytkowane, świadczące jednak o historii tych terenów: cmentarz żydowski w Żychlinie, cmentarz epidemiologiczny w Żychlinie, cmentarz z I-szej wojny światowej w Kaczkowiznie, cmentarz wojenny z 1939 roku w Dobrzelinie.

Ponadto w ewidencji znajduje się także cmentarz przykościelny przy kościele parafialnym w Śleszynie. Nie wszystkie cmentarze otoczone są należyłą opieką. Do miejsc wymagających działań rewitalizacyjnych należą: cmentarz żydowski w Żychlinie i cmentarz z czasów I-szej wojny światowej w Kaczkowiznie.

Cmentarz Parafii Rzymsko-Katolickiej
pw. śś. Piotra i Pawła w Żychlinie

Cmentarz Żydowski Żychlin ul. Łukasińskiego 53

Cmentarz z I – szej wojny światowej,
Kaczkowizna

Mogiła zbiorowa żołnierzy poległych podczas
II wojny światowej na cmentarzu parafialnym
w Żychlinie

7.6. Dziedzictwo kultury niematerialnej

Oprócz zabytków materialnych na uwagę zasługują również wartości niematerialne, czyli tożsamość regionalna w postaci zespołów ludowych, twórców, rzemiosła czy produktów regionalnych.

Na terenie gminy Żychlin działa **kapela ludowa „Dobrzelinacy”**, która założona została w 1978r. przy Gminnym Ośrodku Kultury w Dobrzelinie. Repertuar kapeli i styl wykonawczy kształtują wpływy trzech regionów etnograficznych: Łowickiego, Kujaw, Łęczyckiego. Kapela gra oberki, kujony, kujawiaki, polki a także marsze. Muzykanci występują w strojach łowickich, choć mieszkają poza granicami dawnego Księstwa Łowickiego. Kapela wielokrotnie występowała i nagradzana była w dorocznych Przeglądach Kapel, zajęła min. I miejsce na Ogólnopolskim Festiwalu Kapel i Śpiewaków Ludowych w Kazimierzu Dolnym (2003 r. i 2015 r.). Jest laureatem ogólnopolskiej Nagrody Kolberga „Za zasługi dla kultury ludowej” (2005 r.).

Z myślą o promocji kultury ludowej powstał film „W drodze”, którego bohaterami są muzycy kapeli „Dobrzelinacy”. Film pokazuje Kapelę „Dobrzelinacy” oczyma skrzypaczki - najmłodszego członka zespołu. W filmie odkrywamy nieznaną świat wiejskich kapel grających stare kunsztowne kujawiaki, polki i oberki.

Zdjęcie ze strony <http://gminazychlin.pl/16125-sukces-kapeli-ludowej-dobrzelinacy/>

Festiwal w Kazimierzu Dolnym 2015 r.

8. Diagnoza zasobów kulturowych gminy.

W świetle art. 21 i 22 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami podstawą opracowania gminnych programów opieki nad zabytkami stanowi gminna ewidencja zabytków. W ewidencji ujmuje się zabytki ruchome wpisane do rejestru; inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Dokonano oceny zasobów kulturowych gminy, która obejmowała zabytki objęte Wojewódzką Ewidencją Zabytków, obiekty wymienione w Spisie zabytków architektury i budownictwa byłego województwa płockiego oraz większość obiektów wyszczególnionych w Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy i Miasta Żychlin. Ocena obiektów zabytkowych została dokonana pod kątem stanu zachowanych przez nich wartości historycznych, artystycznych lub naukowych.

W wyniku przeprowadzonej oceny zasobów kulturowych gminy ustalono listę obiektów zabytkowych, które powinny zostać włączone do Gminnej Ewidencji Zabytków zawierającą 96 obiektów. Dla obiektów tych założono karty gminnej ewidencji zabytków w postaci kart

adresowych. Wykaz obiektów ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków stanowi Załącznik nr 1 do niniejszego opracowania.

8.1. Polityka ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego Gminy Żychlin

Do najważniejszych elementów dziedzictwa kulturowego, które stanowią o tożsamości mieszkańców są:

- 1) układ urbanistyczny miasta – posiadający niespotykaną kompozycję przestrzenną, zachowany w historycznych liniach regulacyjnych i liniach zabudowy, z zachowanym fragmentem XIX-wiecznej pierzei;
- 2) dzielnica żydowska w Żychlinie;
- 3) zespoły przemysłowe w Żychlinie i Dobrzelinie;
- 4) zespoły dworsko – parkowe w Dobrzelinie, Śleszynie, Śleszynku, Zarębowie;
- 5) zabytkowe cmentarze.

Dla ustalenia zasad prowadzenia polityki ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego gminy niezbędne jest dokonanie waloryzacji zasobów, a szczególnie elementów najcenniejszych wymagających promocji i szczególnej opieki. Przy ustalaniu listy najbardziej wartościowych obiektów dziedzictwa brano pod uwagę wartości historyczne i estetyczne uwzględniające: stopień zachowania integralności (brak lub niewielki zakres zmian); niepowtarzalność kompozycji, tworzywa i funkcji; reprezentatywność technik budowlanych dla danej epoki oraz funkcji.

Do najcenniejszych zabytków należą:

- 1) obiekty wpisane do wojewódzkiego rejestru zabytków:
  - Kościół parafialny p.w. św. Apostołów Piotra i Pawła w Żychlinie,
  - Dzwonnica Kościoła parafialnego w Żychlinie,
  - Synagoga w Żychlinie,
  - Dwór w Śleszynie,
  - Kościół Parafialny pw. św. Aleksandra w Śleszynie,
  - Dwór w Dobrzelinie;
- 2) obiekty o wartościach zabytkowych:
  - domy mieszkalne usytuowane we wschodniej pierzei Placu 29 Listopada nr 24, 25/26, 27 w Żychlinie,
  - dom przy ulicy 1-go Maja nr 17/19 w Żychlinie,
  - obiekty z zespołu przemysłowego dawnej cukrowni „Walentynów” w Żychlinie,
  - Hala produkcyjna A, Stara elektrownia ob. Układ Leonarda i stacja sprężarek, Portiernia, „Dom Pruszków”,
  - Zespół Cukrowni Dobrzelin: komin, budynek dyrekcji, hala produkcyjna, dom/willa dyrektora, dom kadry zarządzającej,

- kamienice przy ul. Narutowicza nr 42 i 44 w Żychlinie.

8.2. Ocena stanu zachowania zabytków

Stan zachowania obiektów i obszarów zabytkowych jest niezadowalający. Bardzo wiele obiektów, a nawet całych zespołów zabudowy wymaga kompleksowej rewitalizacji i rewaloryzacji. Najważniejszymi zagrożeniami stanu zachowania obiektów i obszarów zabytkowych są:

- wprowadzenie agresywnych rozwiązań funkcjonalnych, komunikacyjnych oraz przestrzennych,
- reklamy,

Budynek Straży Pożarnej Żychlin Pl. Wolności 4

- niekorzystne przekształcenia funkcjonalne i przestrzenne – dot. zabytkowych układów przestrzennych,
- niewłaściwa restrukturyzacja obszarów przemysłowych, wtórne podziały,
- zaprzestanie użytkowania obiektów przemysłowych,

Młyn motorowy Żychlin ul. 3 Maja 1

Hala produkcyjna A w Żychlinie

- trudności z wykorzystaniem na współczesne funkcje specyficznych wielkokubaturowych obiektów,
- długotrwały brak użytkowania - dot. obiektów architektury,

Synagoga Żychlin ul. Zdrojowa 6

- zmiana lub likwidacja detalu i kompozycji.

Żychlin ul. Narutowicza 20

8.3. Bilans strategiczny dziedzictwa kulturowego

W wyniku przeprowadzonych analizy SWOT (technika analityczna, mająca na celu uporządkowanie informacji i diagnozę sytuacji społecznej, przestrzennej i ekonomicznej miasta wskazująca silne strony, słabe strony, okazje i zagrożenia) można wskazać następujące elementy bilansu strategicznego w sferze dziedzictwa kulturowego gminy.

Silne strony:

- duża liczba obiektów zabytkowych w Żychlinie,

- zachowane założenie urbanistyczne w Żychlinie (z trzema rynkami),
- cenne założenia dworskie i pałacowo-parkowe na terenie gminy,
- zachowane ślady wielokulturowości gminy,
- dziedzictwo postindustrialne – możliwość wprowadzenia procesów adaptacji dawnych obiektów przemysłowych do pełnienia nowych funkcji, w tym funkcji kulturalnych – działania artystyczne i edukacyjne skierowane do różnych grup wiekowych,
- „dobry klimat” dla ochrony zabytków, świadomość potrzeby zachowania dziedzictwa wśród wielu mieszkańców,
- aktywna działalność Towarzystwa Miłośników Historii Żychlina w zakresie edukowania i propagowania historii i tradycji gminy Żychlin wśród dzieci, młodzieży oraz osób dorosłych zmierzająca do pogłębienia wiedzy historycznej społeczeństwa, kształtowania postaw patriotycznych i aktywności społecznej,
- organizowanie zajęć dla młodzieży, imprez kulturalnych i spotkań, które mają na celu m. in. zachowanie dziedzictwa kulturowego.

Słabe strony:

- zły stan techniczny znaczącej liczby zabytków,
- postępująca degradacja cennych obiektów (np. synagoga),
- brak użytkowania niektórych obiektów zabytkowych,
- brak publicznie dostępnej zintegrowanej informacji o obiektach zabytkowych.

Okazje - szanse:

- wykorzystanie środków unijnych dla ochrony zabytków,
- wykorzystanie obiektów zabytkowych na cele komercyjne,
- zwiększanie nakładów na ochronę zabytków z budżetów państwa i samorządu województwa,
- wypracowanie instytucjonalnych form współpracy gminy i organizacji społecznych na rzecz ochrony zabytków,
- adaptacja obiektów zabytkowych do nowych funkcji,
- wzrost wartości zabytków jako produktu turystycznego.

Zagrożenia:

- pauperyzacja społeczeństwa (proces społeczny polegający na obniżaniu się stopy życiowej jednostek lub zbiorowości),
- niedostosowanie sposobu użytkowania obiektów zabytkowych do ich charakteru,
- niewystarczające środki finansowe w stosunku do potrzeb na ochronę i rewaloryzację obiektów i obszarów zabytkowych.

9. Założenia Gminnego Programu opieki nad zabytkami dla Gminy Żychlin

Nowoczesna ochrona dziedzictwa kulturowego polega nie tylko na zachowaniu fizycznej substancji zabytkowej, ale także na świadomym zarządzaniu zasobami kulturowymi

i wykorzystaniu ich potencjału dla rozwoju lokalnego. Założeniem Programu winna być aktywna ochrona zabytków oraz wzbudzanie zainteresowania mieszkańców gminy nie tylko ciekawymi obiektami, ale również historią i kulturą najbliższej okolicy.

W zakresie ochrony zabytków Gmina Żychlin występuje w podwójnej roli: jako właściciel wielu obiektów zabytkowych oraz jako jednostka samorządowa odpowiedzialna za realizację szeregu zadań wynikających z ustaw: ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami; ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym; ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym.

Opracowanie gminnego programu opieki nad zabytkami jest wypełnieniem ustawowego obowiązku wynikającego z art. 87 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Ustawodawca określił również cele jakim w szczególności ma służyć Program. Celami tymi są:

- 1) włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- 2) uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- 3) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- 4) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- 5) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- 6) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- 7) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Obiekty pozostawione działaniom klimatu oraz czasu niszczej, nieuchronnie uszczuplając zasoby zabytkowych nieruchomości, nieraz o dużej wartości historycznej.

Rewitalizacja poszczególnych obiektów stanowi szansę na ich uratowanie oraz przyczyni się do wzrostu ich wartości.

Jednym z takich działań jest adaptacja do współczesnych potrzeb poprzez nadanie nowych funkcji. Doprowadzi to do poprawy stanu technicznego obiektu, ale również przywróci im ich walory użytkowe.

9.1. Diagnoza zasobów kulturowych Gminy Żychlin

Jedną z form ochrony zabytków, zgodnie z art. 7 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie

zabytków i opiece nad zabytkami jest wpis do rejestru zabytków. Rejestr zabytków, dla zabytków znajdujących się na terenie województwa, prowadzi wojewódzki konserwator zabytków. Do rejestru wpisuje się zabytek nieruchomy na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku nieruchomego lub użytkownika gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy. Do rejestru wpisuje się zabytek ruchomy na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków na wniosek właściciela tego zabytku. Rada Miejska w Żychlinie (art. 16 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami;), po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, na podstawie uchwały, może utworzyć park kulturowy w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej.

W 2004 r. Departament Ochrony Zabytków Ministerstwa Kultury opracował Raport o stanie zachowania zabytków nieruchomych.

Wg raportu przyjęto cztery kryteria oceny stanu technicznego obiektów zabytkowych, tj.: obiekt wymagający prac konserwatorskich (42% obiektów); obiekt wymagający drobnych napraw (36% obiektów); obiekt wymagający remontu zabezpieczającego (19% obiektów); obiekt wymagający remontu kapitalnego (23% obiektów).

W najlepszej sytuacji znajdują się obiekty będące własnością kościołów i związków wyznaniowych. Są one w dobrym stanie technicznym, wymagają drobnych remontów. Wynika to głównie z ciągłości ich funkcji. W zdecydowanie gorszym stanie znajdują się obiekty znajdujące się w rękach prywatnych, większość z nich wymaga remontów kapitalnych i zabezpieczających, jak i drobnych napraw. Obiekty, które są własnością Skarbu Państwa lub własnością komunalną potrzebują przede wszystkim przeprowadzenia prac remontowych jak również drobnych napraw. Konieczność przeprowadzenia prac remontowych w dużym zakresie wiąże się ze znaczną liczbą obiektów mieszkalnych (kamienice, dwory, pałace).

W ostatnich latach na terenie Gminy Żychlin przeprowadzono kilka działań, które przyczyniły się do poprawy stanu technicznego obiektów zabytkowych. W latach 2009 – 2014 przeprowadzono m. in. prace rewitalizacyjne, którymi objęto częściowo płytę rynku i zieleń miejską przy Pl. 29-go listopada oraz Pl. Jana Pawła II oraz elewację 7 budynków mieszkalnych przy Pl. 29-go listopada oraz Pl. Jana Pawła II; nawierzchnię ulicy Kilińskiego wraz z wymianą infrastruktury instalacyjnej.

Budynki mieszkalne Żychlin Pl. 29-go Listopada

10. Cele, priorytety i kierunki działań Gminnego programu opieki nad zabytkami

Cel strategiczny

Dziedzictwo kulturowe źródłem dumy i tożsamości lokalnej oraz fundamentem rozwoju Gminy Żychlin

Osiągnięcie celu strategicznego będzie możliwe poprzez realizację następujących celów operacyjnych/priorytetów:

Priorytet I. Zachowanie ciągłości dziedzictwa kulturowego.

Priorytet II. Promocja dziedzictwa kulturowego i edukacja służąca budowaniu tożsamości kulturowej mieszkańców Gminy Żychlin.

Priorytet I. Zachowanie ciągłości dziedzictwa kulturowego

Dziedzictwo kulturowe zarówno w wymiarze materialnym, jak również niematerialnym decyduje w dużej mierze o współczesności i kształtuje świadomość oraz współczesną kulturę. Dlatego też należy chronić i pielęgnować szczególnie te elementy, które decydują o tożsamości i specyfice lokalnego dziedzictwa. Powinny więc zostać stworzone odpowiednie warunki postępowania wspierające remonty zabytkowych obiektów. Należy również podjąć działania w celu pozyskiwania i zwiększania do maksimum wykorzystania funduszy ze środków zewnętrznych.

Działanie 1

Poprawa stanu zabytków i obszarów zabytkowych wpisanych do Wojewódzkiego Rejestru Zabytków

Na terenie Gminy Żychlin spośród 12 obiektów wpisanych do Wojewódzkiego Rejestru Zabytków 8 z nich można by uznać jako obiekty w bardzo dobrym i dobrym stanie technicznym. W złym stanie technicznym pozostają: dwór w Śleszynie i Synagoga w Żychlinie. W trakcie remontów są zespoły dworskie w Dobrzelinie i w Śleszynie. Istotnym problemem w ochronie jest zespół dworski (dwór i park) w Śleszynie, gdzie występuje brak działań naprawczych.

W Strategii Rozwoju Gminy Żychlin na lata 2015 – 2022 zamieszczono zadania do realizacji z zakresu ochrony zabytków. Realizacja działań (wskazanych poniżej w zadaniu 1.1. - 1.4.) uzależniona jest od otrzymania dofinansowanie oraz dat ogłoszenia konkursów w ramach RPO WŁ lub PROW. Dlatego też harmonogram realizacji tych zadań będzie w ramach potrzeb modyfikowany. Projekty te mają na celu poprawę stanu zabytków i obszarów zabytkowych i przyczynią się do odnowy dziedzictwa kulturowego Gminy oraz wpłyną na podniesienie atrakcyjności turystycznej przestrzeni publicznej w Gminie.

Zadania

- 1.1. Remont zabytkowego kościoła pod wezwaniem św. Ap. Piotra i Pawła w Żychlinie. Realizację zadania przewiduje się na lata 2016-2017.
- 1.2. Rewaloryzacja zespołu parkowo-dworskiego w Dobrzelinie. Realizację zadania przewiduje się na lata 2017-2022.
- 1.3. Rewaloryzacja zespołu parkowo-dworskiego w Śleszynie. Realizację zadania przewiduje się na lata 2017-2022.
- 1.4. Odbudowa Synagogi w Żychlinie. Realizację zadania przewiduje się na lata 2019-2021.
- 1.5. Podjęcie działań w celu zmotywowania właściciela do wszczęcia działań naprawczych (np. remontu i pielęgnacji) w celu zahamowania procesu degradacji zespołu dworskiego w Śleszynie.

Działanie 2

Przeprowadzenie prac remontowych zaniedbanych obiektów zabytkowych i nadanie im funkcji

Właściwe wydaje się podjęcie odbudowy oraz prac remontowych zaniedbanych obiektów zabytkowych i działań prowadzących do udostępnienia ich społeczności poprzez nadanie im nowych funkcji.

Zadania

- 2.1. Odbudowa Synagogi w Żychlinie z nadaniem jej funkcji społecznych. Powyższe zadanie dotyczy zaadaptowania Synagogi na cele związane z funkcjonowaniem świetlicy środowiskowej wraz z zagospodarowaniem terenu. W obiekcie planowane jest

wydzielenie części izby historycznej dla Towarzystwa Miłośników Historii Żychlina, które stanie się odnową lokalnej tradycji i kultury. Dzięki temu Gmina będzie miejscem przyjaznym i ciekawym dla turystów zainteresowanych lokalnymi tradycjami.

2.2. Rewitalizacja ul. Narutowicza wraz z termomodernizacją kamienic komunalnych.

Rewitalizacja ul. Narutowicza (od nr 1 do mostu) nada nowy wizerunek tej części miasta, zagospodarowując, a tym samym nadając nową jakość przestrzeni publicznej wykorzystując przy tym parter dwóch kamienic do funkcjonowania podmiotów gospodarczych.

Działanie 3

Zahamowanie procesu degradacji obiektów zabytkowych i zabezpieczenie ich przed zniszczeniem

Wiele obiektów zabytkowych świadczących o specyfice regionu popada w ruinę. Należy je w możliwie szybkim czasie poddać pracom konserwatorskim.

Zadania

- 3.1. Realizacja remontów, prac konserwatorskich i robót budowlanych w obiektach zabytkowych będących własnością gminy.
- 3.2. Zbieranie informacji od właścicieli obiektów wpisanych do rejestru zabytków dotyczących przeprowadzonych remontów.
- 3.3. Rewaloryzacja obszarów i obiektów zabytkowych przemysłowych z możliwością ich adaptacji do nowych funkcji.
- 3.4. Prowadzenie bieżących prac pielęgnacyjnych i porządkowych przy obiektach zabytkowych i na terenach wokół obiektów.
- 3.5. Bieżąca aktualizacja i weryfikacja danych obiektów zapisanych w kartach adresowych gminnej ewidencji zabytków.
- 3.6. Podnoszenie poziomu wiedzy pracowników Urzędu Gminy w Żychlinie zatrudnionych w sferze ochrony i opieki nad zabytkami poprzez uczestnictwo w szkoleniach.

Priorytet II. Promocja dziedzictwa kulturowego i edukacja służąca budowaniu tożsamości kulturowej mieszkańców Gminy Żychlin.

Działanie 1

Kreowanie poczucia tożsamości regionalnej

Kreowanie poczucia tożsamości regionalnej wpłynie na wzmocnienie więzi mieszkańców gminy i poczucia przynależności lokalnej.

Zadania

1.1. Działania szkół i organizacji pozarządowych w sferze ochrony zabytków w zakresie:

- organizacji konkursów zachęcających uczniów do poznania historii swojego regionu oraz jego zabytków,
- uczestnictwa w spotkaniach z osobami związanymi z historią, w tym z historią Gminy Żychlin,
- prowadzenia akcji ratowania zabytkowych pomników na cmentarzach parafialnych,
- upamiętniania ważnych wydarzeń historycznych w postaci ich rekonstrukcji oraz organizowania wystaw.

1.2. Współdziałanie z organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego poprzez wsparcie organizacyjne i finansowe.

Organizowanie imprez o charakterze kulturowym powoduje zwiększenie identyfikacji lokalnej społeczności z tradycją regionu. Jest również promocją gminy. Corocznie przez Towarzystwo Miłośników Historii Żychlina, Fundację Dworu Dobrzelin i inne organizacje organizowana jest impreza plenerowa „Wianki Dworskie”. Impreza ta promuje zdrowy styl życia, poszanowanie dla tradycji ludowych oraz kultury. Realizowane przedsięwzięcie podnosi także atrakcyjność obiektów i obszarów zabytkowych ponieważ „Wianki Dworskie” organizowane są przy obiekcie zabytkowym – przy zespole dworsko-parkowym w Dobrzelinie.

„Wianki dworskie” w Dobrzelinie

Działanie 2

Wspieranie edukacji historycznej mieszkańców

Ważnym elementem działań w zakresie dziedzictwa kulturowego jest umacnianie wśród mieszkańców poczucie tożsamości regionalnej. Szczególną uwagę należy zwrócić na edukację dzieci i młodzieży umożliwiając im m.in. poznanie historii swojego regionu.

Zadania

2.1. Propagowanie wiedzy o zabytkach i zasadach ochrony wśród mieszkańców gminy.

W celu upowszechniania dziedzictwa kulturowego Gminy Żychlin ważnym kierunkiem jest propagowanie wiedzy o zabytkach wśród mieszkańców gminy, w tym prowadzenie działalności informacyjno- edukacyjnej. Zadanie to będzie realizowane poprzez:

- zamieszczanie na stronie internetowej informacje nt. historii gminy, najciekawszych zabytków, zabytków ujętych w gminnej ewidencji zabytków, osób związanych z historią regionu oraz osób zaangażowanych w działalność historyczną regionu,
- upowszechnianie wiedzy o spuściźnie historycznej regionu w artykułach publikowanych w lokalnej prasie.

2.2. Działania informacyjno – edukacyjne dotyczące wydawania i wspierania publikacji, w tym folderów promujących tematykę zabytków i historii regionu.

11. Monitoring i ewaluacja

Realizacja Gminnego Programu Ochrony Zabytków będzie systematycznie poddawana procesowi monitoringu i oceny.

Obowiązek ten wynika m. in. z art. 87 ust. 5. ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Burmistrz ma obowiązek co 2 lata, sporządzać sprawozdanie z realizacji programu, które przedstawi Radzie Miejskiej w Żychlinie.

Wykonanie sprawozdania zostanie poprzedzone oceną poziomu realizacji programu uwzględniającą wykonanie przyjętych zadań w okresie obowiązywania programu oraz efektywności ich wykonania. Zbierane będą dane oraz prowadzony będzie monitoring wskaźników i wyników działań podejmowanych dla realizacji poszczególnych celów.

Przyjmuje się wskaźniki, na podstawie których dokonywana będzie ocena realizacji programu:

- wysokość wydatków budżetu gminy na realizację zadań; wartość pozyskanych środków finansowych ze źródeł pozabudżetowych przez gminę oraz przez właścicieli obiektów zabytkowych,
- ilość przeprowadzonych remontów,
- ilość przeprowadzonych działań w celu zmotywowania właściciela/li do wszczęcia działań naprawczych obiektów zabytkowych,
- ilość obiektów zaadaptowanych do nowych funkcji użytkowych,
- ilość prac pielęgnacyjnych i porządkowych przy obiektach zabytkowych,
- ilość aktualizacji i weryfikacji kart adresowych zabytku,
- ilość odbytych szkoleń dla pracowników,
- ilość przeprowadzonych konkursów szkolnych,
- ilość spotkań z osobami związanymi z historią,
- ilość odnowionych pomników na cmentarzach ze środków zebranych w kwestach,
- ilość przeprowadzonych rekonstrukcji i wystaw historycznych,
- ilość organizowanych imprez promujących tradycje ludowe,
- ilość zamieszczanych informacji na stronie internetowej oraz artykułów w lokalnej prasie nt. zabytków i historii regionu,
- ilość wydanych publikacji, w tym folderów promujących tematykę zabytków i historii regionu.

12. Źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Gminny Program Opieki nad Zabytkami może być finansowany ze środków publicznych (budżet państwa, budżety samorządów terytorialnych wszystkich szczebli, środki Unii Europejskiej i inne) oraz ze środków prywatnych (środków osób fizycznych, fundacji, osób prawnych, kościelnych itp.).

Zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami sprawowanie opieki nad zabytkami, w tym finansowanie prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku oraz zabezpieczenie i utrzymanie zabytku w jak najlepszym stanie jest obowiązkiem podmiotu posiadającego tytuł prawny do zabytku.

Właściciele zabytku wpisanego do rejestru mogą ubiegać się o udzielenie dotacji celowej z budżetu państwa na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy tym zabytku. Dotacja na dofinansowanie powyższych prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru może być udzielona przez:

- 1) ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego ze środków finansowych z części budżetu państwa „Kultura i Ochrona Dziedzictwa Narodowego”;
- 2) wojewódzkiego konserwatora zabytków ze środków finansowych z budżetu państwa w części, której dysponentem jest wojewoda;
- 3) budżety jednostek samorządu terytorialnego.

Zgodnie z art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru może być udzielona przez organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale.

12.1. Dofinansowanie z Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Program „Dziedzictwo kulturowe”. Działania realizowane w ramach tego programu mają na celu ochronę polskiego dziedzictwa kulturowego, wspieranie działań muzeów oraz popularyzację kultury ludowej. Dofinansowanie można dostać w ramach priorytetów: ochrona zabytków; wspieranie działań muzealnych; kultura ludowa i tradycja; ochrona zabytków archeologicznych; ochrona i cyfryzacja dziedzictwa kulturowego; miejsca pamięci narodowej.

Celem priorytetu – Ochrona zabytków jest zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego. Cel ten jest realizowany poprzez konserwację i rewaloryzację zabytków nieruchomych i ruchomych oraz ich udostępnianie na cele publiczne. W ramach priorytetu można ubiegać się o dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków.

Zgodnie z art. 77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane może obejmować nakłady konieczne na:

- 1) sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich;
- 2) przeprowadzenie badań konserwatorskich lub architektonicznych;
- 3) wykonanie dokumentacji konserwatorskiej;
- 4) opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich;
- 5) wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami Prawa budowlanego;
- 6) sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrz;
- 7) zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku;
- 8) stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku;
- 9) odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki;

- 10) odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50% oryginalnej substancji tej przynależności;
- 11) odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych odrzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych;
- 12) modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności;
- 13) wykonanie izolacji przeciwwilgociowej;
- 14) uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomych o własnych formach krajobrazowych;
- 15) działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu;
- 16) zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru, o których mowa w pkt. 7–15;
- 17) zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.

Dotacja może być udzielona w wysokości do 50% nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru lub w wysokości 100% jeśli zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową albo wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem technologicznym prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych.

Priorytety określone w Programie „Dziedzictwo kulturowe” ulegają zmianie w poszczególnych latach.

12.2. Dofinansowanie z Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

O dofinansowanie z **Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej** w programie priorytetowym „Ochrona i przywracanie różnorodności biologicznej” mogą ubiegać się jednostki samorządu terytorialnego i jej związki, organizacje pozarządowe, podmioty będące właścicielem, użytkownikiem lub zarządcą.

Celem tego priorytetu jest powstrzymanie procesu utraty różnorodności biologicznej i krajobrazowej, odtworzenie i wzbogacenie zasobów przyrody oraz skuteczne zarządzanie gatunkami i siedliskami. Program realizowany będzie w latach 2015-2023.

12.3. Dofinansowanie z Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków Łódzkiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Na cele związane z ochroną zabytków i opieką nad zabytkami z budżetu Wojewody można otrzymać środki na prace konserwatorskie, restauracyjne lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków województwa łódzkiego realizowanych w roku udzielenia dotacji,

a także przeprowadzonych w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (tzw. refundacja). O dofinansowanie może ubiegać się osoba fizyczna, jednostka samorządu terytorialnego lub inna jednostka organizacyjna będąca właścicielem bądź posiadaczem zabytku lub posiadająca taki zabytek w trwałym zarządzie. Środki finansowe na pokrycie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych można otrzymać, jeśli zabytek spełnia wszystkie następujące kryteria: jest wpisany do rejestru zabytków województwa łódzkiego, znajduje się na terenie województwa łódzkiego oraz posiada duże znaczenie dla dziedzictwa kulturowego województwa łódzkiego, ze szczególnym uwzględnieniem jego wartości historycznej, naukowej lub artystycznej oraz dostępności na potrzeby społeczne, turystyczne, kulturalne i edukacyjne.

12.4. Dofinansowanie z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Łodzi.

Dofinansowanie z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Łodzi można otrzymać na realizację zadań z zakresu ochrony środowiska i gospodarki wodnej poprzez ogłaszane konkursy oraz programy priorytetowe. O pomoc mogą ubiegać się jednostki samorządu terytorialnego, państwowe jednostki budżetowe, przedsiębiorcy, instytucje kultury, organizacje pozarządowe oraz osoby fizyczne. Wsparcie udzielane jest m. in. w formie pożyczek, pożyczek pomostowych, bezzwrotnych dotacji, dopłat do oprocentowania kredytów czy środków przekazywanych państwowym jednostkom budżetowym. Zadania dotyczą realizacji przedsięwzięć związanych z edukacją ekologiczną, ochroną przyrody i krajobrazu, ochroną powietrza, gospodarką odpadami i ochroną powierzchni ziemi oraz zasobów wodnych, badaniami naukowymi, a także monitoringu środowiska.

12.5. Dofinansowanie w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Łódzkiego na lata 2014-2020

Na poziomie województwa podstawowym dokumentem jest Regionalny Program Operacyjny Województwa Łódzkiego na lata 2014-2020. Regionalne Programy Operacyjne realizowane są w celu podnoszenia konkurencyjności regionów przez samorządy poszczególnych województw. RPO są dopełnieniem programów o charakterze centralnym, obejmujących swym zakresem obszar całego kraju. Zgodnie z Projektem Szczegółowego Opisu Osi Priorytetowych RPO WŁ na lata 2014-2020 wsparcie w zakresie kultury i ochrony dziedzictwa narodowego przewidziane jest w osi priorytetowej VI Rewitalizacja i potencjał endogeniczny regionu.

Priorytet interwencyjny 6c Zachowanie, ochrona i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego.

Projekty składane w działaniu VI dotyczą rewitalizacji i rewaloryzacji zdegradowanych obszarów

poprzemysłowych, powojaskowych, mieszkaniowych oraz terenów zieleni historycznych struktur miejskich.

Przy ocenie projektów punktowane jest m. in. uwzględnienie zadania w Wojewódzkim Programie Opieki nad Zabytkami dla Województwa Łódzkiego, wpisanie obiektu i obszaru do rejestru zabytków, ustanowienie parku kulturowego.

O dofinansowanie mogą ubiegać się: jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia, jednostki sektora finansów publicznych, kościoły i związki wyznaniowe, organizacje pozarządowe, spółdzielnie i wspólnoty mieszkaniowe, TBS, przedsiębiorcy.

12.6. Dofinansowanie z budżetu własnego Urzędu Marszałkowskiego w Łodzi

Urząd Marszałkowski w Łodzi podjął działania w celu ratowania zabytków, uruchamiając od 2008 roku środki na rewaloryzację obiektów i obszarów zabytkowych.

Sejmik Województwa Łódzkiego dnia 12 stycznia 2010 r. uchwałą nr L/1463/10 przyjął Regulamin określający zasady, tryb udzielania oraz rozliczania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków województwa. W myśl § 2 ww. uchwały dotację celową można uzyskać w celu wykonania opracowań projektowych i badawczych, przeprowadzenia prac konserwatorskich zabytków nieruchomości, ruchomych i archeologicznym zdefiniowanych w art. 6 ust. 1 pkt 1, 2, 3 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z 2003 r. Ponadto obiekt lub obszar zgodnie z ww. ustawą musi być wpisany do rejestru zabytków, posiadać duże znaczenie dla dziedzictwa, znajdować się w granicach administracyjnych województwa łódzkiego i być udostępniany społeczeństwu.

Beneficjentami mogą być właściciele i użytkownicy zabytków. Wysokość przyznawanych dotacji stanowi do 50% ogółu nakładów. W przypadku obiektów o wyjątkowych wartościach zabytkowych bądź wymagających podjęcia natychmiastowych prac naprawczych dotacja może wynosić do 100% nakładów.

Udzielanie dotacji wymaga złożenie wniosku i spełnienia ww. wymogów formalnych. Następnie podlega opinii Komisji i jest rozpatrywane przez Sejmik Województwa Łódzkiego.

Przewodnicząca Rady Miejskiej w Żychlinie

Elżbieta Tarnowska

OBIEKTY ZABYTKOWE UJĘTE W GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW

ŻYCHLIN

Pl. 29 Listopada

1. Dom Pl. 29 Listopada 24
2. Dom mieszkalny k/kościół w Żychlinie w stylu klasycystycznym Pl. 29 Listopada 25/26 – nr rejestru 384-III-17 z 20.02.1947 r.
3. Dom mieszkalny k/kościół w Żychlinie w stylu klasycystycznym Pl. 29 Listopada 27- nr rejestru 385-III-18 z 20.02.1947r.
4. Kościół parafialny pw. śś. Piotra i Pawła - pl. 29 Listopada 22 – nr rejestru 29/270 z 18.07.1967 r.,
5. Dzwonnica Kościoła Parafialnego w Żychlinie w stylu klasycystycznym - pl. 29 Listopada 22 - nr rejestru 418/326 z 18.07.1967 r.,
6. Trafostacja – wieża zegarowa – pl. 29 Listopada
7. Dom Pl. 29 Listopada 16
8. Brama w ogrodzeniu Kościoła parafialnego - pl. 29 Listopada 22
9. Dom Pl. 29 Listopada 28
10. Dom Pl. 29 Listopada 30

Pl. Wolności

11. Budynek straży pożarnej – pl. Wolności 4
12. Dom – Pl. Wolności 9

Ul. 1 Maja

13. Dom - ul. 1 Maja 1
14. Dom - ul. 1 Maja 17/19
15. Dom - ul. 1 Maja 24
16. Kamienica ul. 1 Maja 23/25
17. Młyn motorowy ul. 1 Maja 52 (d. ul. 1 Maja 44)

Ul. 3 Maja

- 18. Młyn motorowy – ul. 3 Maja 1
- 19. Kamienica – ul. 3 Maja 4
- 20. Dom – ul. 3 Maja 5

Ul. Ściegiennego

- 21. Dom – ul. Ściegiennego 5

Pl. Jana Pawła II

22. Dom z oficynami – Pl. Jana Pawła II 17 (d. ul. Świerczewskiego 17) – nr rejestru 633 z 12.11.1992r.

- 23. Dom – Pl. Jana Pawła II 2b (d. ul. Świerczewskiego 2)
- 24. d. Plebania – Pl. Jana Pawła II 2a (d. ul. Świerczewskiego 1)
- 25. Dom – Pl. Jana Pawła II 3 (d. ul. Świerczewskiego 4)
- 26. Dom – Pl. Jana Pawła II 4 (d. ul. Świerczewskiego 6)
- 27. Dom – Pl. Jana Pawła II 15 (d. ul. Świerczewskiego 15)

Ul. Zdrojowa

- 28. Synagoga – ul. Zdrojowa 6 - nr rejestru 547 z 30.01.1986 r.

Ul. Kilińskiego

- 29. Poczta – ul. Kilińskiego 9

Ul. Łukasińskiego

- 30. Zajazd – ul. Łukasińskiego 1
- 31. Dom - ul. Łukasińskiego 3
- 32. Kamienica - ul. Łukasińskiego 11
- 33. Dom - ul. Łukasińskiego 15

Ul. Narutowicza

- 34. Zajazd – ul. Narutowicza 1
- 35. Dom - ul. Narutowicza 6 (d. ul. Narutowicza 12)
- 36. Dom - ul. Narutowicza 14 (d. ul. Narutowicza 20)

37. Dom - ul. Narutowicza 16 (d. ul. Narutowicza 22)
38. Dom - ul. Narutowicza 18 (d. ul. Narutowicza 24)
39. Apteka – ul. Narutowicza 20
40. Kamienica- ul. Narutowicza 42 (d. ul. Narutowicza 48)
41. Kamienica- ul. Narutowicza 44 (d. ul. Narutowicza 50)
42. Dom - ul. Narutowicza 54 (d. ul. Narutowicza 56)
43. Dom - ul. Narutowicza 57 (d. ul. Narutowicza 53)
44. Dom - ul. Narutowicza 59 (d. ul. Narutowicza 55)
45. Dom - ul. Narutowicza 61 (d. ul. Narutowicza 57)
46. Dom - ul. Narutowicza 73
47. Willa - ul. Narutowicza 82 (d. ul. Narutowicza 76)
48. Hala produkcyjna A - ul. Narutowicza 74/76/78
49. Stara elektrownia - ul. Narutowicza 74/76/78
50. Zespół d. cukrowni „Walentynów” - ul. Narutowicza 74/76/78
51. Portiernia - ul. Narutowicza 74/76/78
52. Dom Pruszków - ul. Narutowicza 80

Ul. Aleje Raławickie

53. Willa – ul. Aleje Raławickie 5

ŚLESZYN

54. Kościół parafialny pw. św. Aleksandra w Śleszynie w stylu klasycystycznym - ul. Biała 1 - nr rejestru 395/308 z 08.07.1967r.
55. Dwór – ul. Kasztanowa 27 - nr rejestru 28/269 z 08.07.1967 r.
56. Dzwonnica – ul. Biała 1
57. Ogrodzenie z bramką – ul. Biała 1
58. Furtka kościelna – ul. Biała 1
59. Zespół folwarczny – ul. Kasztanowa 25
60. Park dworski – ul. Kasztanowa 27

ŚLESZYNEK

61. Park krajobrazowy z lat 20-tych XX w. przekształcony w 1945r. i 1975r.- Śleszynek 42 - nr rejestru 623 z 22.07.1991r. i nr 526 z 01.09.1980r.
62. Dwór murowany wraz z parkiem krajobrazowym – Śleszynek 42 - nr rejestru 526 z 01.09.1980 r.

63. Zespół Folwarczny – Śleszynek 42

ZARĘBÓW

64. Dwór murowany wchodzący w skład Zespołu Dworskiego w Zarębowie – Zarębów18 - nr rejestru 599 z 29.12.1988 r.

65. Spichlerz murowany wchodzący w skład Zespołu Dworskiego w Zarębowie – Zarębów 18 - nr rejestru 599 z 29.12.1988 r.

66. Kaplica Dworska murowana wchodząca w skład Zespołu Dworskiego w Zarębowie - nr rejestru 599 z 29.12.1988 r.

67. Park Dworski Krajobrazowy wchodzący w skład Zespołu Dworskiego w Zarębowie - nr rejestru 599 z 29.12.1988 r.

DOBRZELIN

68. Dwór - ul. Jagiełły 82 - nr rejestru A/143 z dnia 19.09.2013r.(Nr A/344 z 11.07.1967r.)

69. Park podworski wraz z otoczeniem - ul. Jagiełły 82 – nr rejestru A/144 z 23.08.2013 r.

70. Zespół przemysłowy – ul. Jagiełły 92

71. Rafineria w Zespole fabrycznym cukrowni „Dobrzelin” – ul. Jagiełły 92

72. Komin w zespole fabrycznym cukrowni „Dobrzelin” – ul. Jagiełły 92

73. Budynek dyrekcji w zespole fabrycznym cukrowni „Dobrzelin” - ul. Jagiełły 92

74. Dom dyrektora w osiedlu przyfabrycznym - ul. Jagiełły 93

75. Park willowy – w osiedlu przyfabrycznym – dom dyrektora - ul. Jagiełły 93

76. Dom pracowników I w osiedlu przyfabrycznym - ul. Jagiełły 97

77. Dom pracowników II w osiedlu przyfabrycznym - ul. Jagiełły 101

78. Dom kadry zarządzającej w osiedlu przyfabrycznym - ul. Działkowa 5

GRABÓW

79. Dom młynarza – ul. Dworcowa 97

80. Młyn parowy – ul. Dworcowa 99

ŻABIKÓW

81. Dwór – Żabików 40

CMANTARZE I PARKI

82. Cmentarz Żydowski – Żychlin ul. Łukasieńskiego 53

83. Cmentarz Parafii Rzymsko – Katolickiej pw. śś. Ap. Piotra i Pawła – Żychlin ul. Cmentarna 7

- 84. Cmentarz epidemiologiczny – Żychlin ul. Polowa
- 85. Cmentarz parafialny – Śleszyn ul. Cmentarna 1
- 86. Cmentarz przykościelny przy kościele parafialnym pw. św. Aleksandra - Śleszyn, ul. Biała 1
- 87. Cmentarz wojenny z 1939r. - Dobrzelin
- 88. Cmentarz z I –szej wojny światowej - Kaczkowizna
- 89. Park dworski Sędko – Kaczkowizna - Kaczkowizna 20

KAPLICZKI I KRZYŻE

- 90. Kapliczka Żychlin Plac Wolności
- 91. Kapliczka Śleszyn ul. Górna / Kasztanowa
- 92. Kapliczka Żychlin ul. Aleje Raclawickie
- 93. Kapliczka Żychlin ul. 3-go Maja / Głowackiego
- 94. Zespół Trzech Drewnianych Krzyży Dobrzelin ul. Szkolna/ Dworcowa
- 95. Kapliczka Dobrzelin ul. Jagiełły/ Jabłonkowa
- 96. Kapliczka Żychlin ul. Żeromskiego / Budzyń

- 97. Układ Urbanistyczny – Żychlin – centrum miasta

Przewodnicząca Rady
Miejskiej w Żychlinie

Elżbieta Tarnowska

Załącznik Nr 2 do Gminnego Programu Opieki
nad Zabytkami dla Gminy Żychlin na lata 2017-
2020

**WYKAZ STANOWISK ARCHEOLOGICZNYCH ZAMIESZCZONYCH W GMINNEJ
EWIDENCJI ZABYTKÓW**

L.p.	Miejscowość	Obszar AZP	Nr. stanowiska na obszarze (nr. stanowiska w miejscowości)	Funkcja	Kultura	Chronologia
1	Drzewoszki Wielkie	56-52	29 (1)	1. osada 2. osada	przeworska	OWR, nowożytność
2	Drzewoszki	56-52	52 (2)	osada		średniowiecze
3	Janów ob. Dobrzelin	57-53	19 (1)	śląd osadn.		nowożytność
4	Bielice (ob. Gm. Oporów)	57-53	20 (1)	śląd osadn.	przeworska?	pradzieje
5	Grabów	57-53	21 (1)	śląd osadn.		średn./p.średn.
6	Śleszyn	57-53	22 (4)	śląd osadn.		nowożytność
7	Dobrzelin	57-53	23 (12)	śląd osadn.		p. średniowiecze/ nowożytność
8	Grzybów	57-54	24 (1)	cmentarzysko	przeworska	okres rzymski
9	Grzybów	57-54	25 (1)	cmentarzysko	przeworska	okres rzymski
10	Grzybów Hornowski	57-54	15 (2)	śląd osadn.	polska	średniowiecze
11	Śleszyn	57-54	16 (3)	kopiec ziemny tzw. lodownia	polska	XVII w. (?) – XVIII w.
12	Biała	57-54	17 (1)	śląd osadn.	prapolska	wcz. średn.
13	Biała	57-54	18 (2)	1. śląd osadn. 2. śląd osadn.	przeworska?	ok. rzymski pradzieje
14	Biała	57-54	19 (3)	1.śląd osadn. 2. śląd osadn.	prapolska	pradzieje, wcz. średniowiecze
15	Lasek	57-54	20 (1)	1. osada 2. osada	przeworska prapolska	ok. rzymski wcz. średn.
16	Grzybów Dolny	57-54	21 (3)	1. osada 2. osada	prapolska przeworska	wcz. średn. ok. rzymski
17	Biała	57-54	23 (4)	cmentarzysko	grob. klosz.	wcz. ep. żelazna
18	Śleszyn	57-54	2 (1)	1. śląd osadn. 2. Osada?	przeworska? polska	ok. rzymski ok. średn./ ok. nowożytny
19	Grzybów Hornowski	57-54	9 (1)	1. śląd osadn. 2. śląd osadn.	przeworska polska	ok. rzymski średniowiecze
20	Janów Grzybowski	57-54	10 (1)	1. śląd osadn. 2. śląd osadn.	łużycka polska	ep. brązu ? XVI- XVIII w.
21	Śleszyn	57-54	12 (2)	kopiec ziemny	?	?
22	Śleszyn	57-54	13 (1)	1. śląd osadn. 2. śląd osadn.	przeworska polska	ok. rzymski średniowiecze
23	Grzybów Dolny	57-54	14 (2)	śląd osadn.	polska	średniowiecze
24	Gajew	56-54	1 (1)			OWR
25	Zagroby	56-54	2 (2)	1. śląd osadn. 2. śląd osadn.		pradzieje nowożytność

26	Zagroby	56-54	3 (5)	śląd osadn.	łużycka?	pradzieje
27	Zagroby	56-54	4 (1)	śląd osadn.		średniowiecze
28	Orątki Górne	56-54	5 (1)	1. śląd osadn. 2. śląd osadn.	KPL	epoka brązu
29	Zagroby	56-54	6 (3)	śląd osadn.		pradzieje
30	Zagroby	56-54	7 (4)	śląd osadn.		średniowiecze
31	Chochołów	56-54	8 (30)	śląd osadn.		średniowiecze
32	Chochołów	56-54	9 (21)	śląd osadn.		nowożytność
33	Chochołów	56-54	10 (22)	osada	przeworska?	średniowiecze
34	Chochołów	56-54	11 (25)	osada		średniowiecze
35	Chochołów	56-54	12 (10)	1. śląd osadn. 2. śląd osadn.		ep. kam./ep. brązu p. średniowiecze
36	Chochołów	56-54	13 (8)	1. śląd osadn. 2. śląd osadn.	przeworska?	nowożytność
37	Chochołów	56-54	14 (11)	śląd osadn.		pradzieje
38	Chochołów	56-54	15 (12)	śląd osadn.		ep. brązu
39	Chochołów	56-54	16 (13)	śląd osadn.		średniowiecze
40	Chochołów	56-54	17 (14)	śląd osadn.		p. średniowiecze
41	Chochołów	56-54	18 (23)	1. śląd osadn. 2. śląd osadn.		pradzieje średniowiecze
42	Chochołów	56-54	19 (24)	osada?		okres lateński
43	Chochołów	56-54	20 (25)	osada	łużycka?	
44	Chochołów	56-54	21 (26)	śląd osadn.		średniowiecze
45	Chochołów	56-54	22 (15)	1. śląd osadn. 2. śląd osadn.	łużycka	nowożytność
46	Chochołów	56-54	23 (16)	śląd osadn.		p. średniowiecze
47	Chochołów	56-54	24 (17)	1. śląd osadn. 2. osada 3. osada	przeworska	ep. brązu średniowiecze
48	Chochołów	56-54	25 (18)	1. śląd osadn. 2. śląd osadn.	przeworska	średniowiecze
49	Chochołów	56-54	26 (19)	osada		wcz. średniowiecze
50	Chochołów	56-54	27 (20)	śląd osadn.	przeworska	
51	Chochołów	56-54	28 (1)	1. osada 2. śląd osadn.	przeworska	wcz. średniowiecze
52	Chochołów	56-54	29 (2)	osada	przeworska	
53	Chochołów	56-54	30 (3)	śląd osadn.	przeworska	
54	Chochołów	56-54	31 (28)	śląd osadn.		p. średniowiecze
55	Chochołów	56-54	32 (4)	śląd osadn.		średniowiecze
56	Chochołów	56-54	33 (5)	osada?		średniowiecze
57	Chochołów	56-54	34 (29)	śląd osadn.	nieokreślona	średniowiecze?
58	Chochołów	56-54	35 (7)	śląd osadn.	przeworska?	
59	Gajew	56-54	36 (2)	1. śląd osadn. 2. osada	łużycka?	ep. kamienna
60	Chochołów	56-54	37 (6)	osada		średniowiecze
61	Chochołów	56-54	38 (9)	1. śląd osadn. 2. śląd osadn.	przeworska	OWR? nowożytność
62	Tretki	56-54	39 (1)	śląd osadn.		pradzieje
63	Tretki	56-54	40 (2)	1. śląd osadn. 2. śląd osadn.	łużycka	średniowiecze
64	Tretki	56-54	41 (3)	1. cmentarzysko? 2. śląd osadn.		ok. lateński? nowożytność
65	Tretki	56-54	42 (4)	osada		średniowiecze
66	Tretki	56-54	43 (5)	osada	przeworska	
67	Tretki	56-54	44 (9)	śląd osadn.		OWR?

68	Tretki	56-54	45 (8)	1. ślad osadn. 2. osada	pradzieje	średniowiecze
69	Tretki	56-54	46 (6)	osada		średniowiecze
70	Tretki	56-64	47 (13)	1. ślad osadn. 2. ślad osadn.		średniowiecze nowożytność
71	Tretki	56-54	48 (7)	1. ślad osadn. 2. ślad osadn.		średniowiecze nowożytność
72	Tretki	56-54	49 (12)	1. ślad osadn. 2. ślad osadn.	przeworska	OWR nowożytność
73	Gajew Grzybowski	56-54	50 (1)	osada?		średniowiecze
74	Gajew Grzybowski	56-54	51 (2)	ślad osadn.		p. średniowiecze /nowożytność
75	Gajew Grzybowski	56-54	52 (3)	1. ślad osadn. 2. ślad osadn.		ep. brązu? p. średniowiecze
76	Tretki	56-54	53 (10)	1. osada 2. ślad osadn.	przeworska	średniowiecze
77	Tretki	56-54	54 (11)	1. ślad osadn. 2. ślad osadn.	łużycka?	ep. brązu
78	Zarębów	56-54	56 (1)	osada?	przeworska	OWR
79	Zarębów	56-54	57 (12)	osada	przeworska	
80	Zarębów	56-54	58 (2)	ślad osadn.		wcz. średniowiecze
81	Zarębów	56-54	59 (3)	osada	przeworska	OWR
82	Zarębów	56-54	60 (4)	ślad osadn.	przeworska?	
83	Zarębów	56-54	61 (5)	ślad osadn.		średniowiecze
84	Zarębów	56-54	62 (13)	osada	łużycka	
85	Zarębów	56-54	63 (6)	1. ślad osadn. 2. osada	przeworska	ep. kamienia/ ep. brązu
86	Zarębów	56-54	64 (7)	ślad osadn.		nowożytność
87	Zarębów	56-54	65 (8)	ślad osadn.	łużycka?	
88	Zarębów	56-54	66 (14)	ślad osadn.		pradzieje
89	Zarębów	56-54	67 (9)	ślad osadn.		nowożytność
90	Zarębów	56-54	68 (10)	1. ślad osadn. 2. ślad osadn.		OWR? nowożytność
91	Zarębów	56-54	69 (11)	1. ślad osadn. 2. ślad osadn.		pradzieje p. średniowiecze
92	Kaczkowizna	56-54	71 (1)	osada		p. średniowiecze
93	Kaczkowizna	56-54	72 (2)	osada		średniowiecze
94	Kaczkowizna	56-54	73 (3)	ślad osadn.		p. średniowiecze
95	Kaczkowizna	56-54	90 (4)	osada	łużycka	
96	Buszkówek	56-53	1 (1)	cmentarzysko	pomorska	Halsztat d-Laten
97	Buszkówek	56-53	2 (2)	1. znal. luźne 2. punkt osad.	cer.sznur. ?	neolit starożytne
98	Budzyń	56-53	5 (1)	osada	przeworska	OWR
99	Żychlin	56-53	3 (1a)	1. cmentarzysko ciałopalne 2. osada	grobow skrzynkowyc h prapolska	ok. lateński XII-XIII w.
100	Żychlin	56-53	4 (2)	?	wenedzka	starszy rzym.
101	Budzyń	56-53	6 (2)	1. osada 2. ślad osadn.	pomorska	wcz. i środkowy ok. lateński
102	Budzyń	56-53	7 (3)	punkt osad.	przeworska	OWR
103	Budzyń	56-53	8 (4)	1. ślad osadn. 2. ślad osadn.	? -	starożytne? p. średniowiecze
104	Buszków	56-53	9 (1)	1. ślad osadn. 2. ślad osadn.	? -	starożytne XV-XVIII w.
105	Buszków	56-53	10 (2)	1. ślad osadn. 2. ślad osadn. 3. ślad osadn.	? - -	starożytne nowożytne p. średniowiecze

106	Dobrzelin	56-53	18 (4)	punkt osad.		p. średniowiecze nowożytność, pradziej
107	Dobrzelin	56-53	17 (3)	osada	przeworska	OWR
108	Dobrzelin	56-53	16 (2)	osada	przeworska	OWR
109	Dobrzelin	56-53	15 (1)	1. ślad osadn. 2. ślad osadn.	-	- nowożytność
110	Buszkówek	56-53	14 (5)	1. ślad osadn. 2. ślad osadn. 3. ślad osadn.	? - -	starożytne - nowożytność
111	Buszkówek	56-53	13 (4)	ślad osadn.	?	starożytne p. średniowiecze
112	Buszkówek	56-53	12 (3)	osada	łużycka	Halsztat D wcz. i środkowy ok. lateński
113	Buszków	56-53	11 (3)	1. punkt osadn. 2. osada 3. ślad osadn. 4. ślad osadn.	łużycka przeworska - -	Halsztat D OWR p. średniowiecze ep. kamienia
114	Dobrzelin	56-53	19 (5)	1. osada 2. ślad osadn.	przeworska -	OWR nowożytność
115	Dobrzelin	56-53	20 (6)	ślad osadn.	?	starożytne
116	Dobrzelin	56-53	21 (7)	ślad osadn.	-	XVIII-XIX w.
117	Dobrzelin	56-53	22 (8)	osada jednodworcza	-	XV-XVIII w.
118	Dobrzelin	56-53	23 (9)	ślad osadn.	-	XIV-XV w.
119	Dobrzelin	56-53	24 (10)	ślad osadn.	-	nowożytność
120	Dobrzelin	56-53	25 (11)	ślad osadn.	-	nowożytność
121	Grabie Dolne	56-53	26 (1)	1. osada ? 2. ślad osadn.	- - pradzieje	p. średniowiecze nowożytność nieokreślone
122	Dobrzelin	56-53	27 (2)	osada?	przeworska?	OWR
123	Grabie Dolne	56-53	28 (3)	1. ślad osadn. 2. osada	? -	starożytne p. średniowiecze nowożytność
124	Grabie Dolne	56-53	29 (4)	1. osada 2. ślad osadn.	-	XI-XIII starożytne
125	Grabie Górne	56-53	30 (1)	osada	łużycka	IV-V ep. brązu
126	Grabie Górne	56-53	31 (2)	1. osada 2. ślad osadn.	łużycka -	Halsztat CD p. średniowiecze
127	Grabie Górne	56-53	32 (3)	osada	przeworska	OWR
128	Grabie Górne	56-53	33 (4)	1. ślad osadn. 2. punkt osadn. 3. ślad osadn.	? łużycka -	p. neolit IV-V ep. brązu nowożytność
129	Grabie Górne	56-53	34 (5)	ślad osadn.	?	starożytne
130	Pasieka	56-53	35 (1)	osada	łużycka? pomorska?	Halsztat CD wcz. i śr. ok. lateński ep. brązu? nowożytność
131	Pasieka	56-53	36 (2)	1. osada 2. ślad osadn.	łużycka? pomorska	Halsztat CD, wcz. i śr. ok. lateński wcz. ep. brązu nowożytność
132	Pasieka	56-53	37 (3)	ślad osadn.	?	starożytne
133	Pasieka	56-53	38 (4)	osada	przeworska?	OWR, mezolit, neolit
134	Pasieka	56-53	39 (5)	osada	przeworska	OWR

135	Wola Popowa	56-53	49 (1)	1. osada? 2. ślad osadn. 3. ślad osadn. 4. ślad osadn.	- - - przeworska	- p. średniowiecze nowożytne p. ok. lateński
136	Wola Popowa	56-53	50 (2)	1. osada 2. osada	przeworska -	OWR p. średniowiecze
137	Wola Popowa	56-53	51 (3)	osada	przeworska	p. ok.. lateński/OWR
138	Wola Popowa	56-53	52 (4)	1. punkt osadn. 2. punkt osadn.	przeworska -	OWR p. średniowiecze
139	Wola Popowa	56-53	53 (5)	1. ślad osadn. 2. ślad osadn.	? -	starożytne nowożytne
140	Wola Popowa	56-53	54 (6)	1. punkt osadn. 2. punkt osadn.	przeworska -	OWR p. średniowiecze
141	Wola Popowa	56-53	55 (7)	1. osada 2. ślad osadn.	przeworska -	OWR nowożytne
142	Wola Popowa	56-53	56 (8)	1. ślad osadn. 2. ślad osadn. 3. punkt osadn. 4. ślad osadn.	pomorska? przeworska - -	wcz. i śr. ok. lateński OWR p. średniowiecze nowożytne ep. kamienia
143	Wola Popowa	56-53	57 (9)	1. ślad osadn. 2. ślad osadn.	? -	starożytne XIV-XV w.
144	Wola Popowa	56-53	58 (10)	1. ślad osadn. 2. ślad osadn.	? ?	starożytne p. średniowiecze
145	Wola Popowa	56-53	59 (11)	1. ślad osadn. 2. ślad osadn.	? -	starożytne XVI-XVII w.
146	Zgoda	56-53	60 (1)	1. osada? 2. ślad osadn.	trzcieniecka ?	III ok. ep. brązu starożytne
147	Żabików	56-53	61 (1)	1. ślad osadn. 2. ślad osadn.	? -	starożytne nowożytne
148	Żabików	56-53	62 (2)	1. ślad osadn. 2. ślad osadn.	- -	- nowożytne
149	Żabików	56-53	63 (3)	1. ślad osadn. 2. ślad osadn.	? -	- XVIII-XIX w.
150	Żabików	56-53	64 (4)	ślad osadn.	-	XVIII-XIX w.
151	Żabików	56-53	65 (5)	ślad osadn.	-	p. średniowiecze
152	Żychlin	56-53	66 (3)	osada	przeworska	p. ok. lateński OWR
153	Żychlin	56-53	67 (4)	1. osada 2. ślad osadn. 3. ślad osadn.	pomorska? łużycka? - -	Halsztat CD p. średniowiecze nowożytne wcz. ep. brązu
154	Żychlin	56-53	68 (5)	1. ślad osadn. 2. osada 3. ślad osadn. 4. ślad osadn.	łużycka? przeworska - -	Halsztat CD OWR p. średniowiecze nowożytne
155	Żychlin	56-53	69 (6)	1. ślad osadn. 2. ślad osadn.	? -	starożytne p. średniowiecze
156	Żychlin	56-53	70 (7)	1. punkt osadn. 2. ślad osadn.	przeworska -	OWR nowożytne, ep. kamienia
157	Żychlin	56-53	71 (8)	1. ślad osadn. 2. ślad osadn. 3. ślad osadn.	? - -	starożytne p. średniowiecze nowożytne
158	Żychlin	56-53	72 (9)	1. ślad osadn.	trzcieniecka	II ok. ep. brązu

				2.śląd osadn. 3.śląd osadn.	łużycka przeworska	III-V ok. ep. brązu OWR
159	Żychlin	56-53	73 (10)	1. śląd osadn. 2. śląd osadn. 3. śląd osadn. 4. śląd osadn.	trzcieniecka łużycka - -	III ok. ep. brązu Halsztat CD nowożytny p. średniowiecze
160	Żychlin	56-53	74 (11)	śląd osadn.	-	XVIII-XIX w.
161	Żychlin	56-53	75 (12)	śląd osadn.	-	XVII-XVIII w.
162	Żychlin	56-53	76 (13)	1. śląd osadn. 2.śląd osadn.	- -	XII w. XV-XVIII w.

Przewodnicząca Rady
Miejskiej w Żychlinie

Elżbieta Tarnowska

UZASADNIENIE
DO UCHWAŁY NR .....
RADY MIEJSKIEJ W ŻYCHLINIE

z dnia ..... 2017 r.

**w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Żychlin na lata
2017-2020**

Art. 87 ust. 1 i 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2014 poz. 1446 ze zm.), wskazuje, iż burmistrz sporządza na okres 4 lat gminny program opieki nad zabytkami. Program ten przyjmuje rada gminy, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Łódzki Wojewódzki Konserwator Zabytków postanowieniem WUOZ-AC.5120.3.2017.LL z dnia 27.09.2017 r. po zapoznaniu się z Gminnym Programem Opieki nad Zabytkami na lata 2017-2020 przedłożonym przez Burmistrza Gminy Żychlin postanowił uzgodnić w/w gminny program opieki nad zabytkami. W postanowienie wskazano, że w przedłożonym programie zostały uwzględnione wszystkie uwarunkowania ochrony zabytków z terenu Gminy Żychlin.

Podstawą do sporządzenia programu opieki nad zabytkami jest Ewidencja zabytków, którą burmistrz prowadzi w formie zbioru kart adresowych nieruchomości z terenu gminy.

W załączniku Nr 1 do programu załączono spis Obiektów zabytkowych ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków, które w formie kart adresowych znajdują się w Ref. OZ Urzędu Gminy.

W załączniku Nr 2 do programu załączono Wykaz stanowisk archeologicznych zamieszczonych w Gminnej ewidencji zabytków, które w formie kart znajdują się w Ref. OZ Urzędu Gminy.

Przewodnicząca Rady Miejskiej w Żychlinie

Elżbieta Tarnowska